

Valors

Filosofia de l'actualitat | Número 188 | Gener 2021 | Any XVIII | 4,25€

La salut és un privilegi?

|
Pere Ibern
Javier Padilla
Antoni Plasència
Andreu Segura

ACTUALITAT
COMENTADA
Begoña Román

NOVA VIDA AL MÓN RURAL
Conversa entre Gemma
Carbó i Javier Martín

PERSISTIR O
RESISTIR?
David Bueno

HISTÒRIES DE PAU
Martí Olivella i
NOVACT

ISSN 9472383-6/90031

Si estàs en un moment difícil, parlar pot ajudar-te.

Telèfon de l'Esperança
682 300 003

Servei d'atenció i acompanyament emocional disponible les 24h els 365 dies a l'any

La salut és un dret o un privilegi?

La salut és un valor en alça. Cada vegada ens cuidem més i cada vegada tenim més clar que la salut és un estat físic i anímic d'una vàlua incalculable; però també altament volàtil. Una certesa que la pandèmia de la covid-19 ens ha evidenciat de forma dràstica i que no ens permet oblidar ni un instant.

Segons la Constitució espanyola la salut és un dret de tot ciutadà. "Es reconeix el dret a la protecció de la salut. Correspon als poders públics organitzar i tutelar la salut pública a través de mesures preventives i de les prestacions i serveis necessaris. La llei establirà els drets i deures de tots al respecte", diu l'article 43 de la Carta Magna. En aquest sentit, si tenim en compte la lletra escrita, no hi ha discussió: la salut és un dret.

Però és avui la salut un privilegi? Si ens ho preguntessin respecte altres realitats, per exemple en referència a països en vies de desenvolupament, no dubtaríem en contestar que sí. Però què passa a casa nostra? El fet que l'accés a la sanitat sigui un dret, automàticament ens iguala a tots respecte la salut? Fins a quin punts els tres socioeconòmics d'una persona determinen la seva salut? Si ens vanagloriem del nostre Estat del Benestar, en un món cada vegada més participatiu, per què no reclamem igualtat respecte la salut?

La covid, com cada pandèmia que ha tingut lloc al llarg de la història, també ha evidenciat que la salut és un problema d'abast mundial. Els virus no tenen fronteres. Podem preocupar-nos exclusivament per la nostra salut, per la sostenibilitat del nostre sistema sanitari, i no tenir en compte què passa en aquest àmbit a la Xina, al Senegal o a Veneçuela?

I tot això ens porta a una reflexió final: sovint es demana que els serveis públics garanteixin equitat, efectivitat i eficiència. Però són realment aquests els principals valors que haurien de caracteritzar i sustentar el sistema de salut d'un país? O potser davant la realitat actual, n'hauríem d'afegir alguns més a la llista?

LA PROPOSTA

"La falta d'humilitat de les elits alimenta el populisme"

Michael J. Sandel

Filòsof i professor de Filosofia Política de la Universitat de Harvard (Estats Units)

L'Escola Europea d'Humanitats presenta, el proper 11 de gener (18.30h), al Palau Macaya de Barcelona, un dels filòsofs més populars del moment. Impartirà la conferència 'Repensar la meritocràcia. Cap a una societat justa i igualitària'.

**MARIA COLL
I JOAN SALICRÚ**

Codirectors de Valors

SUMARI

6	L'ACTUALITAT COMENTADA
Begoña Román	14	TENDÈNCIES
<i>Viure en una caravana</i>
Judith Vives	22	MONOGRÀFIC
<i>La salut és un privilegi?</i>	36	QÜESTIONS ESSENCIALS
<i>Divisió de poders</i>
Ignasi Llobera i Albert Botta
8	ENTREVISTA
David Bueno
Laura Cera	15	OPINIÓ
<i>No grapegeu la veritat</i>
Xavier Serra	24	ENTREVISTA
Antoni Plasència
Maria Coll	38	ELS VALORS DE LES RELIGIONS
<i>'Germanys i germanes d'Amèrica!'</i>
10	EL PERFIL
Elliot Page
Ramon Radó	16	LA CONVERSA
<i>El reviscolament del món rural</i>
Joan Salicrú	30	OPINIÓ
<i>Sanitat, drets i salut pública</i>
Andreu Segura	39	HISTÒRIES DE PAU
<i>Martí Olivella i NOVACT</i>
Xavier Garí
11	OPINIÓ
<i>Podem viure d'esperances?</i>
Àngel Puyol	21	CAPITALISME CONSCIENT
Sebastian Ross	32	OPINIÓ
<i>El dret a la salut i allò que la covid ens deixa</i>
Javier Padilla	40	EL CONTE
<i>Les muses del poeta</i>
Salvador Riera
12	DILEMES ÈTICS
<i>Una bústia on abandonar nadons?</i>
Soraya Hernández			34	OPINIÓ
<i>Moments determinants en la política sanitària</i>
Pere Ibern	42	IMATGE EN CREIXEMENT
Miquel Lleixà
13	OPINIÓ
<i>Les metàfores del teu món</i>
Marta Camp						

Han col·laborat en aquest número

Andreu Segura
Metge i especialista en salut pública. Actualment jubilat, és vocal dels consells de salut pública i bioètica de Catalunya.

Javier Padilla
Metge de família, expert en salut pública i autor del llibre '¿A quién vamos a dejar morir?' (Ed. Galaxia Gutenberg).

Pere Ibern
Investigador en el Centre de Recerca en Economia i Salut de la Universitat Pompeu Fabra.

Àngel Puyol
Professor de Filosofia moral i política de la UAB i consultor d'Humanitats de la UOC.

Xavier Serra
Professor de Filosofia de l'Ins. Carles Rahola i promotor de la revista 'Filosofia, ara!'.

Ignasi Llobera
Doctor en Filosofia Moral per la UB i professor a la International School SEK Catalunya.

Valors

Publicació editada per l'Associació Cultural Valors, entitat sense ànim de lucre, que analitza l'actualitat des del prisma dels valors. El primer número es va publicar el 24 de desembre del 2003.

Valors va guanyar el premi Civisme de la Generalitat de Catalunya 2014 en l'àmbit de mitjans de comunicació.

EDITA Associació Cultural Valors
DIRECCIÓ Maria Coll i Joan Salicrú
CONSELL ASSESSOR
Francesc Amat, Maria Rosa Buxarrais, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Àngel Puyol, Begoña Román i Francesc Torralba
COL·LABORADORS Francesc Amat, Albert Botta, Maria Rosa Buxarrais, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Xavier Garí, Soraya Hernández, Ignasi Llobera, Anna Pagès, Àngel Puyol, Ramon Radó, Begoña Román, Xavier Serra i Judith Vives
IL·LUSTRACIONS Toni Batllori, Javier Bustamante, Raúl Campuzano,

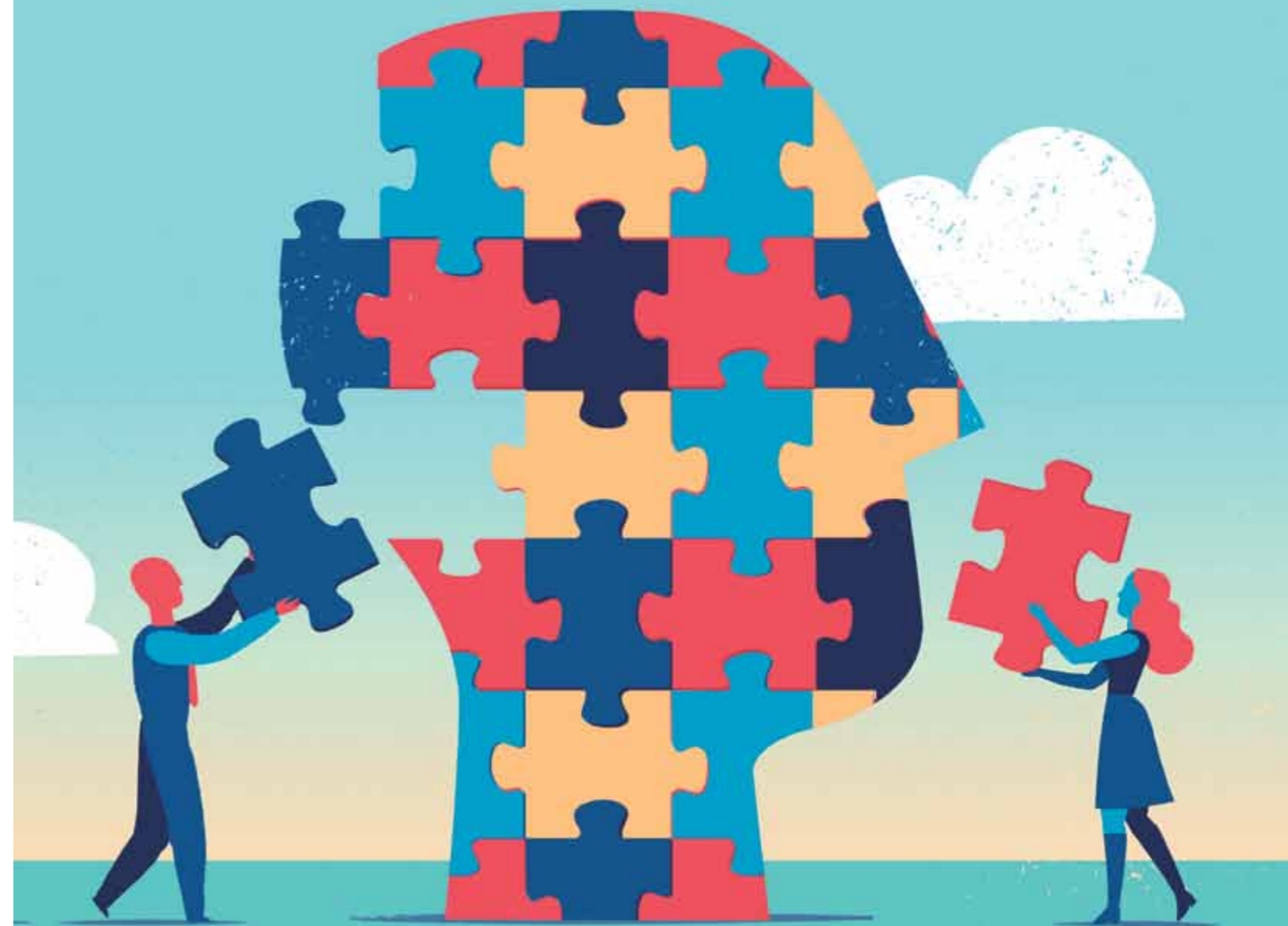
Blanca Gimeno, Judit Navarro, Marc Torrecillas i VisualOmelette
FOTOGRAFIA Miquel Lleixà i Sergio Ruiz
DISSENY GRÀFIC Manuel Cuyàs
DISSENY GRÀFIC WEB Javi García
IMPRESSIÓ Rotimprèss
GERÈNCIA Maria Coll
COMMUNITY MANAGER Toni Rodon
DISTRIBUCIÓ Sgel / Raúl García
DIPÒSIT LEGAL B-6206-2004
ADREÇA
Portal de Valldeix, 17, 2º
08301 Mataró
TELÈFON 620 749 138
FAX 93.798.62.59
MAIL redaccio@valors.org
PORTADA: Raúl Campuzano

VALORS ÉS MEMBRE DE
appec
editors de revistes i digitals

AMB EL SUPORT DE
Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Els vostres comentaris seran benvinguts a redaccio@valors.org
Ens trobareu també a Facebook i Twitter.

El preu de la subscripció és de 42 euros anual (onze números) i 35 en format digital. Us podeu subscriure a través de la pàgina web de la revista (www.valors.org) o enviant un correu a subscripcions@valors.org amb les vostres dades de contacte.

9a TEMPORADA

VALORS A L'ALÇA

Analitzem l'actualitat des de l'òptica dels valors

Cada setmana a la teva ràdio local

Valors

L'ACTUALITAT COMENTADA

BEGOÑA ROMÁN

Professora de la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona

Tres morts en un incendi d'una nau ocupada a Badalona

Tres morts i més de vint ferits entre el centenar de persones que fa més d'una dècada ocupaven una nau industrial a Badalona; persones sense papers o sense sostre, refugiant-se de la intempèrie en una nau sense llum i sense aigua. Massa senses. Contradiccions dels nostre món: uns es queixen de no poder sortir de casa i altres ni en tenen; uns es queixen de no poder fer turisme, i altres han de marxar de casa. Zygmunt Bauman ens recordava la diferència: els turistes que trien viatjar tenen Visa, els altres no tenen ni visat. Contradiccions i perplexitat. Cal una desgràcia perquè aquest tema sigui actualitat. Llavors ens indignem, ho espectacularitzem i, transcorregudes 24 hores, tot passa. I els polítics critiquen els polítics. L'entomòleg E. Wilson l'encerta quan diu: "Tenim tecnologia de déus, institucions medievals i emocions paleolítiques". És forassenyat voler resoldre problemes globals així. Sempre però és d'agrair la bona gent que s'aboca en les persones que van a la recerca d'una vida bona tot i saber que la solució no és ni única ni immediata.

L'emèrit torna diners a Hisenda i els Franco el Pazo de Meirás

Juan Carles I, el rei emèrit, ha regularitzat la seva situació financera i ha ingressat a Hisenda 678.000 euros relacionats amb unes targetes de crèdit "opakes". Amb la regularització reconeix la irregularitat, però el més irregular és la manca de transparència de tot plegat: ho ha fet sense requeriment previ per part d'Hisenda, sense una investigació ni explicació del perquè aquesta quantitat, des de l'estranger, etc. Tot plegat un gest agònic per mantenir l'exemplaritat pública de la institució que representa, la monarquia, i un dia abans d'enviar la tradicional postal de Nadal signada conjuntament amb la seva dona, la reina Sofia.

I això ha passat la mateixa setmana que la família Franco ha tornat les claus del Pazo de Meirás, després de 82 anys. Es veu que les "autoritats" d'una època comencen a reconèixer els seus deutes: per alguna cosa es comença.

La Gran Bretanya i Rússia comencen a vacunar la població

Els britànics i els russos han començat a rebre les vacunes contra la covid-19. El govern britànic compta amb comissions independents per avaluar l'eficiència de les polítiques sanitàries i dels medicaments. No podem dir el mateix de Rússia. L'eficàcia de les vacunes depèn de la immunitat de grup, que al seu torn depèn de la confiança que la ciutadania tingui en les autoritats sanitàries i en els governs. Aquests dies estem comprovant la importància de comptar amb una bona agència de salut pública, amb comissions d'experts independents que avaluïn els impactes de les polítiques sanitàries i facin recomanacions amb l'obligació dels governs de respondre públicament de les raons per a seguir-les o no. I hem comprovat també com els mitjans de comunicació juguen un paper en la propaganda sobre el variat supermercat de la vacuna. Ara cal observar, perquè en l'èxit de la vacuna hi ha molts factors en joc. En aquest tema algun avançatge té anar al darrere: podem aprendre dels encerts i els errors dels altres. Tant de bo.

Els científics avisen: la distància física no és suficient en interiors

Ja fa temps que estem atents a allò que els governs, previ assessorament dels experts en salut pública, ens diuen sobre horaris, perímetres que es poden traspasar, etc. Després, però, decideix la ciutadania (que és molta i plural) si fa "trampetes" per complir la llei. La salut pública va néixer amb un tarannà higienista i de despotisme il·lustrat: tot per al poble, però sense el poble. I no ha canviat gaire la cosa!

En aquesta pandèmia la incertesa és molt gran. Anem científica i políticament a cops d'assaig i errors. I no hi ha gaire alternativa. El que sí sabem a ciència certa és que el virus ens toca a fons i trastoca el sistema sanitari. Però la distància física no pot ser social. Darwin ens recorda que la vida sempre troba el seu camí; i seguint aquest esperit, diria que els humans hem de trobar maneres de ser-hi, sense ser-hi del tot. Generalment descobrim el valor de les coses quan les estem perdent; potser per això el 2021 redescobrirem la veritable gràcia d'estar junts, sense distància física, perquè si som humans no hi pot haver distància social.

Il·lustrat per
VISUALOMELETTEJORDI
CUSSOÀNGEL
CASTIÑEIRAMARIA ROSA
BUXARRAISBEGOÑA
ROMÁN

L'ENTREVISTA

“Una por extrema i sostinguda en el temps pot esbiaixar una persona o tota una societat cap a un major desig d'autoritarisme”

David Bueno

Avui la societat s'enfronta a un temps ple d'incerteses. Però no tots actuem davant de les coses desconegudes de la mateixa manera. La nostra forma de viure la incertesa condiciona la nostra manera de veure el món? El doctor en biologia i professor de genètica a la Universitat de Barcelona, David Bueno, aborda aquest tema en el seu darrer llibre, *L'art de persistir* (Ara Llibres).

LAURA CERA

Per què hi ha persones que toleren més els canvis? És una qüestió de genètica, d'educació, de cultura...?

Hi ha una mica de tot. Hi ha una part genètica. El nostre cervell, l'òrgan que ens permet generar i gestionar els nostres comportaments –i un dels comportaments més importants és justament la gestió de la incertesa– és biològic i es forma seguint uns paràmetres genètics que condicionen, no determinen, la manera com funciona. Tots tenim tots els gens, però les variacions d'aquests fa que cada persona tingui un temperament i una manera de respondre lleugerament diferent a una altra. Per altra banda, la part educativa, social i cultural també influeix en aquesta vessant biològica. L'educació, entesa en el seu sentit més ampli (escola, família, societat...) potencia o mutila les característiques biològiques.

La nostra forma de viure la incertesa condiciona la nostra forma de veure el món?

Sí, perquè el cervell adapta el nostre comportament a l'entorn on vivim, però al mateix temps ens permet interpretar aquest entorn segons les nostres experiències prèvies, especialment les viscudes durant la infantesa. És la forma biològica que tenim per poder integrar-nos al nostre entorn. Això s'ha estudiat a partir d'una cosa tan simple com la percepció dels colors i el llenguatge.

Posi'n un exemple.

A diferència del català, que només tenim una paraula per definir el color blau, altres idiomes, com el rus o el grec, en tenen diverses. Aquest fet fa que els parlants d'aquestes llengües percebin més tons de blau possibles. Si una simple paraula com 'blau' permet alterar la nostra percepció del món, imagina't què pot passar amb altres factors com l'educació. Per exemple, una educació basada en les restriccions i en la por farà que percebem les novetats com una possible amenaça. Contràriament, una educació basada en la curiositat i en el repte farà canviar la nostra percepció dels canvis.

El cervell pot anticipar el futur?

És una de les seves funcions principals. El

cervell és un òrgan que funciona aprenent de l'entorn amb un únic objectiu: anticipar-se a les incerteses i als canvis del futur. Vivim en un entorn permanentment dinàmic i incert, per això el fet de poder anticipar-s'hi és una garantia de supervivència. Si ens anticipem a les amenaces podrem protegir-nos, fugir... o, fins i tot, aprofitar-les com a oportunitats. De fet, som la única espècie viva capaç d'anticipar el futur.

Aquesta capacitat, per tant, l'hem de considerar una fortalesa?

Sí, i tant. Els humans com a espècie biològica som bastants febles: no tenim ni cames ràpides, ni grans ullals, ni fortes urpes... Som molt vulnerables davant de qualsevol depredador. Si volguéssim caçar un conill corrents, no l'aconseguiríem pas. Si hem sobreviscut ha estat gràcies a l'anticipació: perquè sabem el millor moment per caçar, la millor temporada per anar a buscar fruits o per pescar, com protegir-nos quan veiem que s'atansen núvols, etc. L'anticipació és positiva, però no tothom l'afronta de la mateixa manera: ens podem anticipar a través de la por o de la curiositat.

La por i la incertesa sempre van de la mà?

Les novetats i les incerteses poden ser tant amenaces com oportunitats. Tenim dues respostes a la incertesa: la por o la ira –que no és violència. La ira genera una defensa agressiva; en canvi, la por no ens permet avançar. Quan tenim por ens amaguem, fugim, ens paralitzem o anem enrere. Malgrat tot, la por és una emoció necessària. Una persona sense por és molt vulnerable. Però, si la por ens domina, mai serem persones transformadores, ni proactives.

Aquesta relació explica perquè algunes societats en moments d'incertesa esdevenen més autoritàries?

Sí. Una forma que tenim de gestionar la por és delegant la nostra capacitat de decisió a altres persones. En moments d'incertesa preferim que un altre prengui les decisions i nosaltres obeam. A més, pensem que si algú ho vol fer diferent se li ha d'imposar la fórmula majoritària, perquè cal evitar noves incerteses. En conclusió, la por extrema i sostinguda en el temps pot esbiaixar una persona o tota una societat cap a un major desig d'autoritarisme o a comportar-se de forma més autoritària sense adonar-se'n.

Això s'està veient en la gestió d'aquesta pandèmia.

Quina diferència hi ha entre resistir i persistir?

Resistir és quedar-te on estàs per aguantar una situació que consideres una amenaça. Ara bé, quan resisteixes, tard o d'hora, acabes anant enrere perquè el teu entorn és dinàmic i continua canviant. Recordes els habitants del país de la Reina Roja del conte *Alícia al País de les Meravelles*? L'entorn es mou tan ràpid que els seus habitants han de córrer molt perquè sinó es queden enrere. En canvi, persistir és anar avançant cap als objectius que t'has marcat. I això vol dir, com a mínim, que et mous amb el teu entorn. És evident, que la persistència, sovint, també inclou petites dosis de resistència. No sempre es pot avançar, però aquest hauria de ser el nostre objectiu. A més, a nivell cerebral, hi ha una relació comprovada entre la persistència i algunes activitats mentals com són l'optimisme i la motivació. En canvi, la resistència s'associa a la tristesa, l'ensopiment o el decaïment. La meua aposta és òbviament per la persistència.

Podem aprendre a persistir?

Hi ha una part innata, però a través de l'educació també podem ajudar les noves generacions a què optin per la persistència i ensenyar-los a treballar totes aquestes característiques. I aquest ensenyament passa per estimular la curiositat, perquè aquesta, a diferència de la por, sempre ens fa avançar. Sense curiositat –si no ens fem preguntes–, les oportunitats ens passaran de llarg. A més, la curiositat sempre va associada a emocions de plaer.

EL PERFIL

Elliot Page: un actor pioner dues vegades

RAMON RADÓ

Les imatges són de 2016. El polític ultradretà Jair Bolsonaro, que aleshores encara no era president del Brasil, és entrevistat per una estrella de Hollywood. Bolsonaro nega que sigui homòfob, però el seu interlocutor li recorda unes declaracions antigues: “Vostè va dir que cal pegar els nens per treure’n l’homosexualitat de dins. Jo soc gai. Creu que m’haurien d’haver pegat quan era un infant?”

Amb un somriure incòmode, el polític ho intenta arreglar –sense gaire èxit– respondent-li que és molt bonica i que, si fos soldat i es creuessin pel carrer, li xiularia per cridar l’atenció. En una rèplica que no passarà a la història de l’argumentació ni a la de la lògica, arriba a la conclusió que “les llibertats, les drogues i que les dones treballin” ha fet augmentar el nombre d’homosexuals. Qui entrevistava Bolsonaro era l’actor canadenc Elliot Page, en aquell moment conegut com a Ellen.

L’1 de desembre passat, Page va anunciar que era trans, que es deia Elliot i va demanar que s’hi referissin amb pronoms

“Fora de la pantalla, sempre ha mostrat el seu compromís a favor de causes que van més enllà del cinema”

masculins o neutres. “És extraordinària la sensació d’estimar finalment allò que sóc, prou com per perseguir el meu autèntic jo”, va escriure en un missatge publicat a les xarxes socials.

No és la primera vegada que Page fa un pas que trenca estereotips. L’any 2014, “per motivació personal i responsabilitat social”, va decidir fer públic el seu lesbianisme i va demanar disculpes com a representant “d’una indústria que crea estàndards destructius”. Anys més tard, va comentar que sortir de l’armari havia estat molt més important que participar en cap de les pel·lícules que havia fet.

Page amb prou feines tenia vint anys quan va saltar a la fama protagonitzant *Juno*, la història d’una adolescent que es queda embarassada en edat escolar. Per aquell paper va rebre una nominació a l’Oscar, tota una fita en una carrera que havia començat el dia que, de petita, va anar amb la família a veure *El fantasma de l’òpera* i va preguntar a la seva mare a quina escola havia d’anar per aprendre a fer de Christine.

L’infant que es va apuntar al club de teatre de l’escola i que, amb deu anys, ja es dedicava professionalment a la interpretació, amb els anys, ha destacat pels seus papers a *Inception*, *X-Men* o la sèrie *The Umbrella Academy*.

Fora de la pantalla, sempre ha mostrat el seu compromís a favor de causes que van més enllà del cinema, ja fos defensant els drets LGTBI, rebutjant la violència masclista, manifestant-se contra la dictadura birmana o participant en actes a favor del veganisme.

Ara, Page afirma sentir-se “profundament feliç” en aquest trànsit, però reconeix que també té por. Sense arronsar-se, igual que va fer fa quatre anys en l’entrevista amb Bolsonaro, denuncia que, només aquest 2020, almenys quaranta persones transgènere han estat assassinades als Estats Units. En un món on sempre hi ha algú disposat a alligonar els altres sobre com se suposa que s’haurien de sentir, la realitat de les persones trans és encara molt desconeguda per bona part de la societat. En ple segle XXI, on hi hauria d’haver solidaritat i empatia, sovint hi ha insults i burles. Gestos com el d’Elliot Page, per la repercussió que tenen, poden ajudar a trencar alguns murs que encara queden.

OPINIÓ

ÀNGEL PUYOL

Professor d’Ètica i Filosofia política a la Universitat Autònoma de Barcelona

Podem viure d’esperances?

El filòsof Albert Calsamíglia va escriure una lúcida carta a un amic seu també filòsof un mes abans de morir a l’edat de 51 anys d’un càncer tan inoportú i cruel com tots. Tres anys abans jo havia tingut la gran sort que el mestre Calsamíglia jutgés, juntament amb quatre ments privilegiades més, la meua tesi doctoral. Aquella carta, que el diari *El País* va reproduir amb el seu consentiment, començava dient això: “*No sé si la esperanza es una virtud, pero en todo caso sería una virtud antifilosófica puesto que el filósofo está con la sabiduría, con la fortaleza del carácter, con la serenidad para asumir la propia historia y el destino*”. Des d’aleshores, no he deixat de pensar en aquesta desafiant i filosòfica actitud que és la recerca de la veritat, sobretot en aquest temps actual tan propens a la postmodernitat, la post-veritat, les *fake news*, i una desconfiança en la ciència com mai abans s’havia viscut, fins i tot en una part de la ciutadania formada i cultivada a les millors universitats del món.

El professor Calsamíglia va redactar l’epístola en resposta a la multitud d’ànims de suport que rebia dels seus amics i familiars, ànims que el cominaven a mantenir l’esperança enmig del pronòstic fatal del qual tothom ja era conscient en aquell moment de la malaltia, inclòs el mateix malalt. Immensament agraït per les mostres d’afecte, el filòsof va insistir, però, en el benefici i el consol més gran que té la veritat sobre l’esperança, almenys en la ment i el cor de l’autèntic filòsof.

Ara bé, la filosofia –o la racionalitat– no sempre pot arribar al més profund de l’ésser humà. L’amor a la veritat és universal, però quan les coses venen maldades, quan la por emergeix pertot arreu i l’escepticisme s’apodera de nosaltres i del destí de tot allò que estimem, la veritat nua fàcilment i perd la seva àuria de bellesa infinita que tan enlluerna al filòsof. Quan la veritat emet les seves sentències menys desitjades, com ara que la mort és propera i inevitable, que ho perdrem tot, que res sembla tenir sentit, que la incertesa per tot plegat és la més gran de les veritats, aleshores l’esperança, lluny de ser una actitud antifilosòfica, esdevé un veritable refugi per al cor i l’esperit.

És clar que l’esperança pot estar decebedorament construïda de falses esperances, però no és menys cert que la pretesa veritat pot fonamentar-se en errors i prejudicis. Una esperança que ignora la veritat esdevé tan irracional i perillosa com una veritat que oblida que els

éssers humans necessitem creure que el sacrifici quotidià per tirar endavant enmig d’obstacles aparentment insalvables tindrà alguna recompensa més endavant, que les coses poden anar i aniran a millor, que no ens belluguem únicament per l’instint de supervivència. Fa uns dies, preguntava a una amiga intel·ligent i lluitadora si preferia l’esperança o la veritat. Sense dubtar, va triar la primera. Conversant amb ella, vaig entendre que si una de les grans veritats és l’experiència del límit, ho hem de poder aplicar també a la pròpia vivència de la veritat. Crec, honestament, que la majoria de la gent utilitza positivament l’esperança per poder reunir forces que ajudin a superar els reptes més difícils de l’existència.

La pregunta que vaig plantejar a la meua amiga té una mica de trampa. No hem de triar entre veritat i esperança, com si fossin actituds o virtuts contraposades, sinó que hem de combinar-les sàviament per protegir-nos contra els pitjors efectes del menyspreu a la veritat (el populisme polític, la manipulació informativa o el recels infundats cap a la ciència, que és l’únic sistema de pensament que posa a prova les seves afirmacions), però també per impulsar-nos cap al futur amb la confiança que aquest serà millor que el passat i també que el present, si més no per a la humanitat, encara que no disposem de més certesa d’això que la que desitgem.

Àngel Puyol és professor d’Ètica i Filosofia política a la Universitat Autònoma de Barcelona

“No hem de triar entre veritat i esperança, sinó combinar-les per protegir-nos del menyspreu a la veritat”

DILEMES ÈTICS

Una bústia on abandonar nadons?

Una ONG belga, amb el permís de les autoritats, ha instaurat als carrers de Brussel·les bústies on les mares poden abandonar nadons acabats de néixer. Una iniciativa molt polèmica.

SORAYA HERNÁNDEZ

38

Una proposta força comú

A l'Edat Mitjana alguns convents tenien tornos on les mares podien dipositar els fills anònimament; avui són bústies. Bèlgica no és l'únic país amb aquest sistema. A Alemanya, es van introduir el 2000 i s'anomenen *Babyklappen*. Als Estats Units n'hi ha 38 d'instal·lades per tot el país. Però també en trobem al Paquistan, a Corea del Sud, a Polònia, a Rússia, a Malàisia i a Suïssa.

L'embaràs, el part i veure per primer cop el nadó són moments molt especials per a les dones que volen ser mares. Però no per a totes les dones que tenen un fill o una filla aquestes coses representen allò que el nostre imaginari cultural descriu. Per a moltes dones l'experiència vital que les ha dut fins a l'embaràs pot ser cruel, per a d'altres haver de mantenir una criatura no és una realitat possible i, finalment, per a algunes les circumstàncies personals els marquen un camí sense gaires opcions. Sigui com sigui, una dona que decideix donar el seu fill o filla en adopció no hauria de ser jutjada.

I és per aquesta raó, per poder facilitar l'anonimat, i, sobretot, per garantir un espai segur pel nadó, que a Bèlgica una associació ha preparat una bústia per tal que les mares o qualsevol familiar pugui abandonar la criatura sense haver de donar explicacions. Una iniciativa que, segons la mateixa entitat explica, dona resposta a una necessitat de la població, facilita que els infants tinguin una possibilitat de supervivència i redueix la possibilitat que siguin abandonats al carrer.

Aquesta proposta no podria ser posada en marxa en el nostre país degut que aquí l'anonimat en un procés de renúncia i futur acolliment i/o adopció no és possible: el dret del nen o nena a conèixer qui són els seus progenitors, quin és el seu origen, està protegit. En canvi la bústia creada per l'ONG Corvia segueix el model alemany: facilita la confidencialitat màxima de la persona que deixa el nadó. L'anonimat es manté durant tot el procés i, per tant, el nen o nena mai sabrà qui són els seus pares, quins han estat els seus orígens. Ara bé, també hi ha la possibilitat de canviar d'idea. Durant 24 hores és possible recuperar l'infant, inclús passat un temps i, fins i tot, quan el bebè ja ha estat entregat a una família.

Aquesta proposta s'ha posat en marxa amb el vist-i-plau judicial, però alhora és un projecte que escandalitza una societat belga encara conservadora on els drets de les dones no semblen prioritaris. Els sectors més progressistes defensen el part anònim i la renúncia acompanyada i no posar bústies als carrers, fet que no permet conèixer els factors que porten a una renúncia.

La pregunta que es fan és clara: és ètic aquest procediment? Es tenen en compte els drets dels infants? Com assegurar que la persona que deixa el nadó és la mare i que

ha rebut tots els suports necessaris durant la presa de decisions? Aquesta iniciativa és útil o es tracta d'una solució de beneficència que amaga d'altres problemes que caldria solucionar prèviament? Amb una iniciativa així s'està protegint les dones o s'augmenta la seva vulnerabilitat?

Davant aquesta iniciativa, podríem estar d'acord amb el fet que malgrat no tenir un part anònim ni un protocol curós amb les necessitats de les dones, aquest tipus de bústia pot ajudar-les en un procés difícil i garantir el benestar i la protecció del bebè. Però també podem defensar que potser les dones no han tingut prou informació o accés a recursos existents i que han pres la decisió sense tots els elements a tenir en compte. A més, aquests nens i nenes no tenen garantit el dret bàsic a la informació sobre els seus orígens ni a un acompanyament en l'acolliment o adopció que incloguin membres de la família extensa o de l'entorn proper.

En resum, un cop més, cal una profunda reflexió sobre com la societat entén la maternitat, què es demana a les dones en relació a la mateixa i com s'hauria de fer per garantir el benestar de les mares i dels infants en moments extremadament delicats de la vida.

OPINIÓ

MARTA CAMP

Graduada en Psicologia i postgrau en Psicopatologia Clínica

Les metàfores del teu món

Què diu aquesta moreneta?", li diu a la meva neboda un veí. La meva neboda de quatre anys és filla de la meva germana i d'un noi d'origen senegalès. La meva germana i jo ens mirem. Moreneta? Si li digués a aquest senyor "vell o arrugat" seria igual que ell: descriptiva i realista, però no us sonaria bé, oi? Què pretén una persona destacant aquests matisos? La meva neboda fa temps que comença a tenir consciència d'aquests tons. Un dia, amb poc més de tres anys, em va dir: "Tieta, jo sóc marró?". Marró? M'exacerba!

Hipòcrates va néixer a l'illa de Kos, a l'antiga Grècia, al segle V a.C. Es considera el pare de la Medicina i se li atribueix la teoria humoral. Es tracta d'una aproximació cosmològica del cos on els diferents elements aigua, foc, terra i aire s'hi manifesten amb humors: sang, flema, bilis negra i bilis groga. Els humors són una combinació dels elements; per exemple, la sang és calenta (foc) i humida (aigua), la flema és humida (aigua) i freda (aire). Si en aquella època una persona patia mal de cap, febre i malestar general, el metge que el visités posaria atenció en les humitats de la casa, les hores de sol, l'ambient, els vents de la zona. També s'informaria de si la persona pensa "massa", si tendeix a la melangia, si s'irrita amb facilitat o si té dificultats per dormir. És possible que, si el pacient no fos donat a la reflexió, el metge practiqués una sangria. Segons aquesta visió de la salut-malaltia, el mal de cap era considerat un excés d'humitat (aigua) i, per tant, era necessari extreure-la.

Actualment, cap metge aplicaria la teoria humoral ja que el model actual es basa en la teoria infecciosa, la qual explica que la causa dels símptomes descrits són sempre per agents externs com paràsits, fongs, bacteries, virus i prions. Per tant, un metge del segle XXI ja no posaria l'accent en l'ambient natural de la persona. Aleshores, jo em pregunto, si després de més de dos mil anys, la visió del procés d'emmalaltir i curació ha canviat tant, com creieu que serà la relació que tindrem amb el cos i els seus símptomes d'aquí a dos mil anys? Podrem tornar a incloure aspectes de tipus psicològics, contextuals o ambientals? O substituïrem aquest reduccionisme basat en microorganismes de l'entorn per un reduccionisme genètic?

Avui existeixen les malalties infeccioses de la mateixa manera que en el seu moment van existir els humors i en un futur existirà el que hagi de venir. On vull anar a parar?

L'ús que fem del llenguatge, la manera com pensem, els elements de l'entorn en els quals posem atenció, la manera d'actuar i d'interaccionar... Tot això és al que la tradició psicològica s'ha referit com a construccions socials. Concretament, l'eina constructorista bàsica és l'estudi del llenguatge: la forma com es descriu i narra un fet, l'ús d'adverbis i adjectius, com s'estructuren les frases, les estratègies retòriques... Respecte el cos humà, entendre'l en guerra, quan el sistema immunològic es troba lluitant amb agents externs infecciosos, és només una metàfora? En cas que sigui així, quines implicacions té per a la persona, com es presenta el metge davant del pacient i com es situa la persona davant de la seva pròpia malaltia?

Al capdavant, des d'una perspectiva de les percepcions, es tracta d'un món narratiu a través del qual el món dels homes és un entramat d'històries, en el qual la persona narra als altres i és, a la vegada, narrat. D'aquesta manera, les narracions que hem escoltat dels grans quan som petits fan viable la nostra manera de ser i ens faciliten un sentit de pertinença. Les històries quotidianes tendeixen a enllaçar els éssers humans, el coneixement del món ens fa un de sol amb ell i ens permet constituir una mena d'unitat en la diversitat. Tan de bo parlem més per unir-nos i menys per separar-nos, perquè el llenguatge és una font d'escalf per explorar en aquests temps estranys.

Marta Camp és Graduada en Psicologia, menció en Clínica i Salut, i postgrau en Psicopatologia Clínica

TENDÈNCIES

Viure en una caravana

Augmenta el nombre de ciutadans que decideixen apostar per una vida nòmada i viure en una casa de quatre rodes. Es tracta de persones que busquen oportunitats de treball o són 'freelance'.

JUDITH VIVES

en col·laboració amb Finques Pous

Pròximament s'estrenarà als cinemes *Nomadland*, la pel·lícula que va guanyar el Lleó d'Or a la darrera edició del festival de Venècia. La seva protagonista és una dona que, després del col·lapse econòmic d'una empresa en una zona rural de Nevada (Estats Units), decideix agafar una autocaravana i convertir-se en una nòmada moderna, disposada a descobrir com és la vida en els marges de la societat convencional. A la pel·lícula hi apareixen també els nòmades reals Linda May, Swankie i Bob Wells, que fan de mentors i companys de la protagonista en aquest viatge que recorre l'immens paisatge de l'Oest dels Estats Units. Tot i ser un film de ficció, aquesta pel·lícula plasma una tendència a l'alça: la gent que opta per viure en una caravana.

Nomadland es basa en un llibre de Jessica Bruder que parla d'un fenomen cada vegada més habitual als Estats Units, el de la mà d'obra barata que, sense protecció social i sense poder pagar lloguers o hipoteques, comença a viure en furgonetes i caravanes. Son els anomenats *workampers*, persones que viatgen pel país amb les seves cases amb rodes per buscar oportunitats de treball per sobreviure.

Però al costat d'aquests obrers sense recursos que es veuen empesos a viure com a nòmades sobre rodes per necessitat, hi ha tota una tendència de gent que aposta per aquest estil de vida de forma voluntària. En aquest cas, es tracta de

perfiles que busquen llibertat, nòmades digitals que poden compaginar les seves feines *freelance* i la vida a la carretera. Això els permet anar canviant d'escenari i país, i recórrer món al seu aire.

Aquesta tendència s'ha imposat especialment entre generacions joves com els mil·lennistes. A les xarxes socials, especialment a Instagram, l'etiqueta *#vanlife* acumula publicacions de persones que comparteixen el seu estil de vida nòmada, sovint amb una visió idealitzada que s'allunya de la realitat dels *workampers* retratats al llibre de Bruder i a la pel·lícula.

Aquesta tendència ha fet sorgir, fins i tot, iniciatives com l'Indie Campers, un servei de subscripció per llogar temporalment autocaravanes a Espanya i on poder treballar i viatjar al mateix temps. Aquesta opció permet viure aquesta experiència de llibertat sense lligar-se als costos i responsabilitats de mantenir d'una autocaravana de propietat.

L'ALTERNATIVA AL TREN I A L'AVIÓ

Amb la pandèmia de la covid-19, la necessitat de mantenir distàncies i evitar aglomeracions ha portat a molta gent a optar per les autocaravanes com un mitjà per seguir viatjant sense haver d'agafar trens o avions. El segment turístic del autocaravanning ha viscut aquest any un creixement espectacular, encara que la tendència no és nova, fa anys que augmenta. El 2014 es van registrar unes 1.500 autocaravanes, el 2018 ja en van ser 7.046, i el 2019 –el sisè any de pujada continuada– es va arribar a les 8.903.

OPINIÓ

XAVIER SERRA

Professor de Filosofia i director de l'Institut "Salvador Espriu" (Salt)

No grapegeu la veritat

Segons el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), *grapejar* consisteix a "palpar grollerament, regirar amb la mà". Considero que alguns ho fan amb "la veritat": els importa un rave mentir, calumniar, inventar-se-la, desacreditar-la o destruir-la. En segon lloc, com a introducció, volia insistir en la importància vital de la *khrestótes*, un terme grec que equival a bondat o benevolència, i que –per anar al gra– suposa un estat d'ànim "afable, suau, que sosté i conforta".

Potser han llegit el document *Fratelli tutti* (2020), de Francesc, un papa que sap què ens passa com a individus i com a societat. És un document sobre l'amistat social i la fraternitat universal, tot i que en força capítols va més enllà: proposa la utopia del món millor i dibuixa una necessitat que és vital per a la supervivència, la de conivència amb respecte sincer. Si els humans fóssim "*hominí lupus*" –en expressió de Hobbes que només fa gràcia a ingenus o immadurs– no hi ha ni futur ni present. Volia fixar-me només en un petit epígraf, "El fonament dels consensos" (n. 206 ss.), que acaba en un altre ben assumible, el de "recuperar l'amabilitat".

Anem per parts: (a) una suposada "tolerància" com a embolcall per a justificar "una actitud relativista" significa no haver entès què és el pluralisme social. Tot i que pensem diferent, ¿oi que no és pas tolerable el neonazisme o la justificació del terrorisme i sí que ho és reivindicar una cultura pròpia o la diversitat en com viure la sexualitat? D'altra banda, (b) cal conversar amb tothom, però aquest diàleg és "el camí", no l'objectiu. La finalitat és atansar –atenent a altres– allò cert. La veritat no es construeix –encara que Nietzsche ho prediqués al segle XIX– sinó que es troba, es fa manifesta. Si vostè no està d'acord amb mi, ja em sembla bé, però m'haurà de reconèixer que la finalitat és "la veritat", encara que sigui "la seva", i no limitar-nos a "fer petar la xerrada" (seria una opció ben tronada).

I (c) una tercera perla del papa Francesc: "La pau social és treballosa, artesanal" (n. 217). O sigui, no me la pot fabricar ni Disney, ni Price Waterhouse ni tan sols Twitter. No és un "producte de disseny". Aquesta màgica "fraternitat universal" requereix treballar un a un, fer-ho a mà. Francesc afirma que no és "un consens d'escriptori" i que fins i tot hi col·laboren "persones que puguin ser

qüestionades pels seus errors". Crec que ho he entès: de la pau social ningú n'és l'amo, encara que sigui l'home o la dona més poderosos del món. Però tampoc és fruit del "campi qui pugui" individualista, que la covid-19 ha inflammat des de fa mesos. Qui pensa sol, qui viu solitari, qui s'amaga sota una closca, amb tota mena d'assegurances de llar i de vida, no reconeix els altres, només fa càlculs d'interessos i avantatges egoistes.

Sembla que he escrit un poti-poti, però els asseguro que a *Fratelli tutti* si albira un pla nítid: ho reescriu des del final del capítol sisè (des del n. 224, anant enrere): no hem d'atropellar els altres, la *khrestótes* permet neutralitzar la crueltat, l'ansietat o la "urgència distreta" que ens fa "passar" del proïsme i impedeix el diàleg. Si ens escoltem només a nosaltres (o allò que la nostra bombolla informàtica ens proposa) no descobrirem la veritat en el consens intel·ligent, sinó que serem abduïts pel populista impresentable de torn. Em cau fatal en Trump –no pas com a persona privada– quan "grapeja la veritat" i ensenya d'altres a fer-ho. En altres àmbits el considerariem "corruptor de menors" però, entre adults, esdevé senzillament un manipulador, com tants d'altres. Què proposeu? Cerquem allò vertader amb amabilitat i amb atenció a cada persona, a tota persona.

Xavier Serra és professor de Filosofia i director de l'Institut "Salvador Espriu" (Salt)

“Cal conversar amb tothom, però aquest diàleg és ‘el camí’, no l'objectiu. La veritat no és construeix sinó que es troba, es fa manifesta”

LA CONVERSA EL REVISCOLAMENT DEL MÓN RURAL

— Arran de la covid, el món rural s'ha posat en valor i ha entrat en les agendes polítiques.

— Cal reforçar el valor de la identitat rural i la seva autoestima, que ha estat molt feble durant massa anys.

GEMMA CARBÓ

(Girona, 1967) és directora del Museu de la Vida Rural-Fundació Carulla des de l'any 2018. És historiadora de formació i gestora cultural de professió així com docent i investigadora. En l'àmbit acadèmic és doctora en Ciències de l'Educació especialitzada en les relacions entre polítiques culturals i educatives, professora de Pedagogia Cultural a la UdG i coordinadora del màster en Gestió Cultural UOC-UdG.

JAVIER MARTÍN

(Figueres, 1990) és geògraf i doctor en geografia humana per la Universitat de Girona. Màster en Estudis Territorials per la UAB, i Màster en Planificació i Polítiques per a la Ciutat, Ambient i Paisatge entre la UAB i l'Institut Universitari d'Arquitectura de Venècia (IUAV). Professor associat al departament de Geografia de la UdG, tant en la docència com en la investigació s'ha centrat en la geografia urbana i política.

Arran de la covid-19 algunes segones residències s'estan convertint en l'habitatge principal de famílies i també hi ha qui decideix començar una nova vida fora de la ciutat, on hi ha menys aglomeracions. Però quins canvis a nivell de valors provocarà aquest fenomen?

MODERAT PER
JOAN SALICRÚ

El món rural, el que pot respirar aire fresc a tocar de casa, està vivint un reviscolament a conseqüència de la pandèmia, circumstància que es confirmaria per l'alça dels preus dels lloguers o de la venda de cases fora de la ciutat. Però també és evident que l'arribada de nova població —o de persones que hi anaven només de cap de setmana i ara hi fixen la seva residència— pot provocar una alteració de les dinàmiques d'aquests indrets. Com ho veuen vostès?

GEMMA CARBÓ —És difícil encara referir-se a dades fidedignes, perquè és un fenomen molt recent. Però d'entrada, tot i que no estem parlant d'un èxode massiu de gent de ciutat cap al món rural, sí que es constata, per exemple aquí a l'Espluga de Francolí [on hi ha la seu del Museu de la Vida Rural], com algunes persones que ja eren del poble però vivien fora, a la ciutat, ara tornen amb fills, amb la família feta. Això fa que fins i tot el creixement natural del poble, que era negatiu, per primera vegada comença a estabilitzar-se. Per tant la percepció és que sí, que hi ha retorn, i que és bàsicament gent del poble mateix, que havia marxat i que ara torna a casa.

JAVIER MARTÍN —No hi ha encara dades com per dir que la tendència és massa gran, però sí que es veu que hi ha un cert retorn.

Depèn del context, també. L'altre dia jo parlava amb gent de Ripoll que em deien que sí, que començaven a veure gent de segones residències que s'empadronava en els pobles. Però en molts casos, diguem-ho tot, és només un dels membres de la família, que s'empadrona per, si hi ha un tancament perimetral, tenir l'excusa per poder-se quedar al poble. No sé si és una tendència molt gran, encara, o són fets puntuals. De totes maneres, em temo que és molt diferent el que cas de l'Espluga de Francolí que mencionava la Gemma o la situació al Ripollès o la Cerdanya, on hi ha moltes segones residències. Són contextos diferents.

En el que sí que estaran d'acord és que s'està posant en valor tot allò que el món rural ens evoca: més tranquil·litat, més aire pur, una vida menys estressant que la de les ciutats... el món rural torna a guanyar centralitat.

G.C. —Sí, això és indiscutible. El món rural s'ha posat sobre la taula de les agendes polítiques i de les agendes urbanes i ja sigui pel fet del despoblament com a tema central que ocupa moltes discussions o per aquesta perspectiva de tenir una mirada sobre el món rural molt més positiva, molt més de valors en alça, la veritat és que això ha passat a estar en el full de ruta. Està en

Secció elaborada amb la col·laboració de

ALIANÇA MATARÓ
Assegurances de salut

els temes de discussió, sense cap mena de dubte. El que no sabem encara massa bé és en què es concretarà tot plegat. Les coses s'estan movent però no sabem encara en quina direcció aniran.

J.M. —Sí que hi ha un reconeixement, que ha entrat en l'agenda. Cada cop som més conscients del paper que té el món rural en gestionar el 80 o el 85 per cent del territori. Un territori que, a més, és el que ens dona de menjar, és el que ens dona uns valors, i que per tant efectivament cal que estigui en l'agenda, perquè té unes particularitats i és necessari per entendre com funciona la societat. Que amb la pandèmia aquests valors s'hagin reconegut d'una forma més profunda per mi és una oportunitat. Caldrà veure quins passos se segueixen a partir d'ara i en què s'acaba concretant tot.

Hi ha una prèvia que també potser donàvem per massa òbvia i potser valdria la pena comentar: el món rural existeix, com una realitat diferenciada del món urbà? Hi ha urbanistes i geògrafs que sostenen que avui en dia, a Catalunya, aquesta dicotomia ja no és certa. Què en pensen?

J.M. —Efectivament és complicat, cada cop més, definir on poses el límit i dir què és ciutat i què és món rural, ara mateix al nostre país. Al que en diem món rural el paisatge és diferent, però els elements que definien fa uns decennis la vida rural o la vida urbana avui s'han difuminat i per tant es pot estar fent vida urbana en un espai d'alta muntanya i a l'inrevés. La hibridació ara mateix és molt clara i és molt difícil de posar un límit.

G.C. —Sí, aquesta és una discussió que al Museu de la Vida Rural és sempre present i transversal. A la conclusió a què generalment arribem és que cal parlar de nuclis de població més petita, d'escala més humana, i de nuclis de població més gran. Potser aquest és ara l'únic factor objectiu. A això cal afegir-hi, és veritat, un entorn natural molt més proper i amb unes característiques que fan que la natura influeixi molt més en les formes de vida d'aquests pobles. Aquesta podria ser la forma de plantejar-ho avui perquè certament parlar de ruralitat es fa cada vegada més difícil si

— Hi ha barris i nuclis de les ciutats que mantenen condicions de ruralitat i viceversa, molts llocs de muntanya mantenen condicions d'urbanisme típics de les ciutats.

entenen que hi ha determinats barris i nuclis de les ciutats que mantenen condicions de ruralitat i viceversa, molts llocs de muntanya que mantenen condicions d'urbanisme típics de les ciutats.

O sigui que hi ha món rural en el món urbà i món urbà en el món rural. En tot cas, com creuen que estan rebent des dels pobles aquest fenomen al qual ens referíem abans? Es viu com una oportunitat, més aviat?

C.B. —En aquest sentit, tot i que ara hi estem fent un èmfasi especial, cal tenir present que la mobilitat en el món rural sempre ha estat molt alta; de moviments de població que marxa o arriba als pobles n'hi ha hagut sempre. En funció del perfil de les persones que arriben és veritat també que es planteja la situació com

una oportunitat, per poder consolidar per exemple l'escola del poble, que sempre va fluïda de nens i és un equipament central. Les parelles joves amb nens petits sempre són un motiu d'alegria, per a poblacions petites. Però més enllà d'això, com deia, el fet de què arribi gent no és cap novetat. Potser ho és que aquestes persones vinguin de Catalunya, de les ciutats, o que siguin els mateixos joves del poble que hagin marxat i tornen, però l'arribada de persones de fora els últims anys ha estat una constant.

Ens estem referint a immigrants extracomunitaris, oi, que en alguns casos arriben a ser una porció considerable de la població...?

G.C. —Exacte. En un poble com L'Espluga de Francolí, que són uns 3.700 habitants, tenim presència colombiana, romanesa, uruguaya, paraguaya, marroquina... per això dic que l'anada i tornada de gent ha estat sempre una realitat, també les dues darreres dècades.

J.M. —Sí, hi estic d'acord. El món rural, el camp en general, sempre ha estat un espai amb dinamisme. És cert que durant molt temps —i encara ara— en molts llocs la tendència ha estat negativa però en tot cas sempre hi ha hagut un moviment pendular, sempre hi ha hagut desplaçament, sempre hi ha hagut canvi. I ja fa molts anys que hi ha hagut exemples dels anomenats *neorurals*. Però sí, efectivament, pot ser que ara hi torni a ser una mica més fort. Ara bé, no crec que des d'aquests entorns sigui vist com una cosa negativa. Al contrari, penso que ho veuen com una oportunitat: els joves amb nens, les escoles, les botigues... són una oportunitat perquè la vida en comunitat és això. No crec que es vegi com una amenaça.

Més enllà de la pandèmia i del fenomen amb què obriem aquesta tertúlia, què creieu que necessita el món rural, ara mateix?

C.B. —Bé, d'això en podríem estar parlant tota la tarda. Necessita el mateix que qualsevol altre ciutadà o ciutadana en qualsevol indret del món: que es garanteixin uns drets fonamentals, que són els que tenim totes i tots, tot i que tampoc estan garantits, moltes vegades, a les ciutats. És a dir, que hi hagi els serveis bàsics d'educació,

de salut, de cultura, d'habitatge, de connectivitat, de mobilitat... per tenir una vida digna. Poder treballar en el lloc on vius, poder estar connectat al món... Quins déficits té actualment el món rural, en relació a aquesta llista que fem? Hem oblidat, com a país, que hi ha una sèrie de feines i d'activitats econòmiques que són pròpies dels entorns rurals. I d'altres que, en canvi sempre les hem imaginat des d'entorns urbans. Però avui, al món rural, s'obren moltes oportunitats, aquí entraria des de la gestió dels boscos, l'agricultura —entesa en clau de transició ecològica, el gran tema del moment de la Unió Europea—, els oficis tradicionals que aplicant-hi una certa innovació poden esdevenir de nou jaciments d'ocupació... Tots aquests temes són una oportunitat de desenvolupar feines i propostes molt innovadores. També necessita espais i propostes culturals de primer nivell, d'excel·lència: veure en definitiva el país com un gran complex urbano-rural on hi ha possibilitats de treballar de maneres molt diferents però que hi són a tot arreu.

J.M. —Del que es tracta és de posar en valor i reconèixer la importància que té gestionar el 85 per cent del territori. Gestionar els nostres boscos, gestionar el camp, gestionar la muntanya... vol dir gestionar paisatges però també vol dir gestionar aliments, vol dir gestionar costums i modes de vida que s'han de reconèixer i que són iguals d'importants que tots els altres. I reconeixent tot això se'ls posa altra vegada a l'agenda de manera que es reconeix el seu paper a la societat, que cada cop és més complexa, cada cop és més diversa. I és que entre tots fem el país! Apreciar tot això és un canvi de perspectiva però és també una oportunitat.

Em va com anell al dit el que apunta en Javier, perquè jo també havia pensat en aquesta idea del reconeixement. Tot i que jo els animava a fer una llista molt concreta de coses, és evident que existeix aquest intangible que és el reconèixer que aquestes formes de vida valen igual que "les de ciutat". I és evident que això no ho tenim ben establert; dir que algú "és de poble" és pejoratiu, encara.

J.M. —Sí, això és fruit de molts anys d'aquesta visió. Cal tenir en compte que durant molt temps molta gent dels espais

rurals va haver de marxar i per tant sovint tens un cert ressentiment amb allò que deixes enrere. Per tant aquesta connotació s'ha mantingut durant molts anys, lamentablement, i costa de refer-ho, perquè els canvis requereixen temps llargs. Però jo, que faig classe a una facultat de Geografia, crec que estem en la bona direcció: cada cop són més els joves que entenen aquests valors. I que saben de la importància que això té.

Estava pensant, Gemma Carbó, que el Museu de la Vida Rural, que té la seu a l'Espluga de Francolí, és una manera de trencar una llança en aquest sentit: la cultura està també en el territori i el món rural també pot ser central respecte els equipaments.

G.C. —Sí, totalment d'acord. L'exemple de

— Cal posar en valor i reconèixer la importància que té gestionar el 85 per cent del territori. Gestionar els nostres boscos, gestionar el camp, la muntanya...

la creació d'aquest museu a l'Espluga en el moment en què la família que el funda marxa cap a Barcelona és l'exemple del que ha estat la història d'aquest país. Pràcticament tots tenim un origen més o menys proper al poble i hem marxat cap a la ciutat fa relativament poc. I el Museu de la Vida Rural el que fa és recordar que aquest procés ha estat un procés relativament ràpid, de fet molt ràpid, de fa poc temps. I que aquesta realitat rural ens defineix, com a país. I que, després de la pandèmia, aquest món torna a ser una oportunitat per a reinventar-nos. O sigui que sí, el Museu reivindica aquestes arrels que ens defineixen a totes i a tots.

Apuntàvem al principi que aquesta repriorització del món rural pot ser una mica interessada: "ara que us necessitem... us posem fibra òptica". Els governants pensen aprofitar l'avinentsa perquè les poblacions d'aquest món rural puguin fer un salt endavant? Hi ha prou sensibilitat política per atendre i entendre les demandes del món rural?

G.C. —La sensibilitat política envers l'aportació que ha de fer el món rural al disseny del país és cada vegada més important però encara falta fer visibles realitats fins ara amagades i donar veu als pobles i també els micropobles, que són encara una altra realitat. Ara comencem a plantejar-nos una agenda rural construïda de veritat des dels territoris i ho fem en clau d'agenda 2030 davant el repte de la sostenibilitat. És una qüestió de sentit comú. Catalunya és un país petit que no pot seguir entenent-se des de l'oposició camp-ciutat sinó reinventar-se imaginant noves realitats en què la població pugui estar millor distribuïda en el territori i s'impulsin noves oportunitats professionals i vitals lligades a la gestió dels recursos naturals, a l'agricultura i a l'economia circular. La generació més jove ho té molt clar i molt present i comença a arribar als governs locals, com és el cas de l'Espluga de Francolí. Estan ben preparats i defensen la possibilitat i l'oportunitat de la vida al poble; hi hauríem d'apostar clarament.

J.M. —Sí que hi ha una nova mirada, que cada cop entén més la realitat i demanda del món rural. No és només un fet a Catalunya, també a la resta del nostre entorn. Bon

— Les decisions en relació al món rural s’han de prendre el més a prop possible d’on passen; massa cops les decisions respecte aquest món es prenen des de despatxos de la ciutat, encara.

exemple són les mobilitzacions pel que se n’ha dit darrerament l’Espanya Buidada. El context rural ha entès que ha de reivindicar-se. I en conjunt estem entenent que les seves demandes són òbvies en un context global. Ara, amb la covid, s’han accelerat tots els processos, i potser aquest també. És una oportunitat per definitivament canviar les tendències. Cal fer molt més, però és una bona direcció.

Per acabar, quins valors hauríem de remarcar per tal que aquest fenomen que s’està produint de desplaçament de la població urbana cap a la rural no generi problemes afegits al món rural i, al contrari, permeti generar un nou equilibri entre els dos mons?

G.C. — Jo parlaria, d’entrada, d’aquest reconeixement que dèiem abans: entendre que aquesta forma de viure i d’estar al món és tan necessària i tan positiva com les altres. Des d’aquest reconeixement treballar aquesta qüestió de la solidaritat i també una visió del territori més equitativa i més redistribuïda. I finalment el valor de la subsidiarietat: que les decisions en relació a aquest món es prenguin el més a prop possible d’on passen, perquè encara massa vegades les decisions respecte el món rural es prenen des de despatxos de la ciutat. Aquest reconeixement al qual feia referència al principi passa per un diàleg permanent amb el territori i amb la gent que hi viu i aquesta consolidació de la seva aportació necessària en la definició de models i de polítiques. A banda, hi ha valors que el món rural preserva clarament que són valors de la comunitat propera, de l’ajuda, de les cures, de l’atenció als altres... valors associats a l’escala més humana, podríem dir.

J.M. — Aquest últim que ha dit la Gemma per mi és molt important; el de la proximitat. Preservar-la, també, com un element únic i específic, que és possible en l’entorn rural. També cal reforçar el valor de la identitat rural. Amb tota la dignitat i amb la voluntat de reforçar l’autoestima, que durant massa anys ha estat molt feble. I reforçar el seu paper en la gestió de

— És molt important, de cara al futur, mantenir i valorar i saber entendre la importància que tenen els espais rurals a l’hora de generar aliments i un paisatge.

conjunt del país. Aquests són, per mi, els elements claus.

G.C. — I entendre que des d’aquests territoris és des d’on generem l’alimentació, l’aire net, el paisatge... tots aquests elements que ara s’han posat en el primer lloc de l’escala de valors. I que per tant són d’una centralitat indiscutible.

J.M. — I més amb el Canvi Climàtic, en el marc d’un canvi ambiental en tots els sentits. Mantenir i valorar i saber entendre la importància que tenen aquests espais a l’hora de generar aliments, en generar un paisatge, per exemple, és molt important de cara al futur.

CAPITALISME CONSCIENT

Sebastian Ross: “Un líder conscient aprofita la por”

La covid-19 ha generat una greu crisi econòmica, respecte la qual no totes les empreses sobreviuran. Parlem amb el president de la Fundació Capitalisme Conscient sobre els beneficis que aquest moviment proposa en un moment d’incertesa com és l’actual.

REDACCIÓ

amb el patrocini de la Fundació Capitalisme Conscient

Estem vivint una forta crisi marcada per la covid-19. Des del moviment Capitalisme Conscient es considera una oportunitat?

La pandèmia ha accelerat l’expansió de la nostra filosofia. Avui és difícil obrir una mitjà empresarial sense no veure-hi cap menció respecte el tema del propòsit o dels *stakeholders* (agents implicats). Per exemple, sembla que l’origen de la pandèmia de la covid-19 va ser en un mercat xinès de venda d’animals vius. El govern havia tancat aquests mercats fa anys, però el va tornar a obrir. Un empresari conscient no aniria mai a aquests mercats, no posaria en risc el món. La covid és un cas clar de com la persecució de benefici econòmic pot tenir conseqüències que acaba pagant una societat sencera. Fins i tot crec que en aquest context el perill del canvi climàtic s’ha fet més evident. Les empreses i també els consumidors han despertat. Es comença a entendre que no podem seguir així, consumint els recursos de les generacions futures.

Per tant, és una oportunitat.

Sí, som testimonis d’una onada de canvi que afectarà totes les empreses i tots els sectors. El canvi de paradigma està actiu. Avui ningú ja no s’atreveix a defensar la primàcia de l’accionista. Alerta, queden molts que el practiquen, però ja ningú s’atreveix de defensar-lo públicament. Està caducat. La narrativa ha canviat definitivament.

Quines idees aporta el Capitalisme Conscient per crear una nou model econòmic?

Només compartiré tres idees claus del Capitalisme Conscient. Segons el nostre moviment, una empresa ha de tenir un propòsit superior, més enllà de guanyar de diners. Si només busquem el benefici, ens fem mal i fem mal a l’entorn. A més, aquest propòsit ha d’aglutinar tots els grups d’interès (els famosos *stakeholders*). Per exemple, si una farmacèutica es proposa seriosament eradicar la diabetis, tindrà molta gent disposada a donar-li suport. Un cop eradicada la diabetis, ja buscarà una nova causa. I com a empleat d’aquesta empresa jo estaré motivat per assolir aquest propòsit. Des de Capitalisme Conscient, també defensem que cal cuidar tots els que participen en la creació del valor d’una empresa i repartir aquest de forma justa (preus justos, salaris justos, pagar impostos, evitar o si més no compensar possibles danys a l’entorn, etc.) Una empresa ha de tenir en compte tots els efectes de la seva activitat. Aquí es demostra la consciència de l’empresari.

En una crisi com l’actual, un o una líder ‘conscient’ com reacciona?

Amb saviesa, vista d’ocell, perspectiva sistèmica i fugint dels blancs i dels negres. També intenta veure les oportunitats per reinventar-se, aprofitar l’energia de la por i convertir-la en una cosa positiva. Demuestra empatia i compassió. Pensa en els altres, dins i fora de l’organització. No permet que les seves pors (de perdre el lloc, de guanyar menys, de patir en la seva reputació) afectin les seves decisions i accions. És capaç de guanyar-se el cor dels altres. A més, és capaç de demanar sacrificis

als altres perquè ell o ella també en fa. Els directius d’empreses membres de la nostra fundació, per exemple, el primer que van fer abans de les retallades va ser rebaixar-se el sou a la meitat. Durant una crisi és quan es demostra la pasta de què està fet el o la líder. És el moment de la veritat.

Una empresa d’aquest moviment és més forta per superar una crisi?

Sens dubte. És més resilient perquè té el suport dels *stakeholders*: els clients compromesos per lleialtat, els proveïdors donen millors serveis i crèdit, els empleats fan un esforç extra, tiren un cable i no canvien d’empresa a la primera o només per una mica més de diners; la gent talentosa s’apropa perquè saben que seran ben tractats, i cal menys màrqueting perquè clients i empleats parlen bé de l’empresa. En general, una empresa que s’ha guanyat l’afecte dels grups d’interès rendeix més i aguanta més en situació de crisi.

MONOGRÀFIC

La salut és un privilegi?

Els debats entorn de la sanitat són cada vegada més globals i ens afecten a tots, encara que sovint només hi pensem quan una malaltia ens aguaita.

ENTREVISTA
“La sanitat no hauria de ser una eina de diplomàcia”
Antoni Plasència

OPINIÓ
Andreu Segura
Sanitat, drets i salut pública

OPINIÓ
Javier Padilla
El dret a la salut i allò que la covid ens deixa

OPINIÓ
Pere Ibern
Moments determinants en la política sanitària

La salut és un privilegi?

ANTONI PLASÈNCIA

Metge i director general de l'Institut de Salut Global de Barcelona (ISGlobal)

“La sanitat no hauria de ser una eina de diplomàcia”

La pandèmia de la covid-19 ha posat al descobert les deficiències sanitàries de cada país, ha aguditzat les desigualtats socials locals i mundials i ha evidenciat la manca d'una política sanitària global. Conversem sobre tots aquests temes amb el director general de l'Institut de Salut Global de Barcelona (ISGlobal).

TEXT: MARIA COLL

La salut és un privilegi?

La salut, actualment, l'hem de considerar un privilegi? Sí. La salut avui és un privilegi dels països i de les poblacions més benestants. I, en el nostre entorn més proper –Catalunya, Espanya i Europa– el dret a una bona salut es compleix de manera variable. A més, si tenim en compte que la salut depèn de determinants socials, econòmics i conductuals, la sanitat és un factor molt important per reduir les desigualtats. La sanitat, en aquest sentit, actua o hauria d'actuar com un igualador social per frenar les disparitats socials.

I no ho fa?

No. Ara bé, si mirem d'on venim, és cert que la salut, a nivell global, ha millorat de manera molt important, especialment a partir de la segona meitat del segle passat i durant aquest segle XXI. Una evidència: la nostra esperança de vida ha augmentat més de trenta anys des de la segona meitat del segle XX. A més, s'han escurçat les diferències entre els països més rics i els països més pobres. Tot i així, les diferències són evidents. Avui, entre Catalunya i la República Centreafricana, un dels països amb un sistema sanitari més precari, hi ha trenta anys de diferència en l'esperança de vida. Però aquesta comparativa no s'ha de fer només entre països, sinó també dins dels propis països. Per exemple, a Espanya, entre comunitats autònomes, hi ha entre tres i quatre anys de diferència en l'esperança de vida. Dins de Catalunya també hi ha diferències entre comarques. Però, fins i tot a Barcelona, hi ha dos anys de diferència en l'esperança de vida entre els barris més rics i els barris més pobres. Acabar amb aquestes diferències hauria de ser el repte.

El lligam entre salut i pobresa el veiem molt clar en altres realitats amb les desigualtats més contrastades, però a casa nostra ens costa molt més de percebre...

Sí, però està igualment i abundantment documentada. Malgrat totes les millores en salut de les darreres dècades, un clar ingredient social es nota en tots els indicadors

de salut, no solament en l'esperança de vida. Trobaríem la mateixa variabilitat en indicadors com l'ús de serveis sanitaris, el de salut percebuda, etc. La conclusió és clara: la salut depèn de molts factors i determinants socials i socioeconòmics i, en tot cas, el sistema de salut actua com a igualador d'aquestes diferències socials.

Generalment ens mostrem cofois de la societat del benestar, en la qual s'inclou un sistema de salut públic. Aquestes desigualtats que planteja desmitifiquen el sistema?

La sanitat pública s'inicia amb la Revolució Industrial, però es veu reforçada després de la Segona Guerra Mundial, quan es fa palesa l'evidència que la pobresa és un determinant molt clar de la salut i s'intenta trencar el cercle entre pobresa i malaltia. I això provoca que s'intervengui sobre els factors que determinen la pobresa i la mala salut: el treball, l'habitatge, les condicions de vida, els hàbits d'higiene... Paral·lelament es construeix un sistema de salut fàcilment accessible i pràcticament gratuït. Ara bé, jo diria que més aviat s'ha construït una eina de la societat del *millor* estar, més que del benestar. A més, ha estat una eina que ha hagut d'afrontar reptes permanents. El darrer, la covid. Malgrat les seves deficiències, no podem oblidar una cosa: probablement de tots els instruments que ha creat l'estat del *millor* estar, el sistema públic que ha tingut més èxit –qualsevol dels seus models– ha estat el sanitari, per sobre dels sistemes educatius o dels sistemes de pensions. A Espanya, el sistema educatiu, a diferència del sistema sanitari, encara està qüestionat i es replanteja cíclicament, com si encara no hagués sortit mai del punt de partida i, d'altra banda, el futur del sistema de pensions està en qüestió. Per tant, la salut no és un privilegi, però sí un actiu fonamental per la cohesió social, malgrat les seves limitacions.

I també, respecte els altres, és el sistema que genera més confiança?

A casa nostra el grau de confiança dels ciutadans amb el sistema de salut ha estat bastant estable i, en general, es troba al voltant del notable. També és veritat que a causa de la crisi econòmica del

2008, de les retallades i d'un cert esgotament del consens polític hi ha hagut una certa erosió d'aquesta confiança dels ciutadans, tot i que segueix sent mitjanament alta. Tot això, però, és molt fràgil. Per tant, la resposta al coronavirus és un oportunitat per veure si el sistema està a l'alçada de les circumstàncies.

Malgrat tenir un sistema públic de salut gratuït i universal, milions d'espanyols contracten assegurances d'assistència sanitària privada. A finals del 2018, quasi un 22 per cent dels espanyols tenien contractada una assegurança sanitària, la xifra més alta des del 2010. Quina lectura hem de fer d'aquesta realitat? Alerta d'una reducció de la confiança?

Per una banda hem de considerar un èxit que s'hagi evitat la dualitat del sistema. És bo que la sanitat pública i la sanitat privada convisquin. Aquests ciutadans paguen la sanitat pública amb els seus impostos i, a més a més, busquen altres fonts d'assistència que són complementàries. En la meua opinió aquest volum de persones no ha variat substancialment els darrers anys, la qual cosa demostra que hi ha confiança amb el sistema públic, però també caldrà veure si això puja amb la covid.

Del sistema públic de pensions se'n discuteix la seva perdurabilitat. El sistema de salut universal i gratuït té data de caducitat?

És un sistema que s'ha d'adaptar. Això és fonamental. La sanitat catalana està infrafinçada. Això ho demostra molt bé l'estudi *La malaltia de la sanitat catalana: finançament i governança* elaborat pels economistes de la Universitat Pompeu Fabra (UPF), Guillem López-Casasnovas i Marc Casanova. Els darrers anys, la inversió en sanitat pública respecte el PIB només ha disminuït. És cert que la crisi econòmica del 2008 va ser important, però, ara estem vivint massa dels èxits reals o percebuts del model de la sanitat catalana. El model és important, però el model s'ha d'acompanyar de realitats que tenen a veure amb la inversió, amb una població que envelleix, amb unes expectatives de la societat que són legítimes i d'un consens polític que s'ha debilitat. Durant anys la

sanitat era un tema de país i ara no ho és. En conclusió, si no ajustem totes aquestes necessitats correm el risc de tenir una sanitat miratge i un sistema aguantat pel sobreesforç dels professionals.

Els ciutadans hem donat massa per fet que sempre tindríem el dret a la sanitat garantit –un hospital al costat de casa amb un metge disponible– i l'hem vetllat poc?

Absolutament. Primer, no sempre l'hem valorat prou com a element de cohesió social. I dos, crec que en aquest moment els ciutadans hem d'entrar en un debat sobre on creiem que ara s'han de posar les prioritats. En aquest sentit, la pandèmia de la covid-19 també ens un ofereix un moment per actualitzar el contracte social, pensar com ha de ser la sanitat del futur i com reduir les desigualtats.

UNA MIRADA DE BARCELONA AL MÓN

Antoni Plasència és el director general de l'Institut de Salut Global de Barcelona (ISGlobal). També és metge consultor del departament de Salut Internacional de l'Hospital Clínic i professor visitant de la Universitat de Barcelona. Es va graduar en Medicina per la UB al 1981, es va doctorar en Medicina per la UAB al 1996 i va fer un Màster en Salut Pública per la Universitat de Yale, als EUA (1986). Del 2012 al 2014 va ser Director Tècnic del Centre de Recerca en Salut Internacional de Barcelona (CRESIB). Del 2004 al 2011 va ser director general de Salut Pública de la Generalitat de Catalunya, on va estar implicat en el disseny de la Llei de Salut Pública catalana, així com en la creació de l'Agència de Salut Pública de Catalunya.

“El model sanitari s'ha d'acompanyar de realitats que tenen a veure amb la inversió, amb una població que envelleix, amb unes expectatives de la societat que són legítimes i d'un consens polític que s'ha debilitat els darrers anys”

La salut és un privilegi?

Al començament em deia que la salut és un privilegi i que genera desigualtats. La pandèmia accelerarà la tendència?

Podem dir que plou sobre mullat. La pandèmia ens deixarà diverses factures. A curt termini els impactes més clars són: la mortalitat, la mobilitat, etc. Però l'impacte més important, ja a mig i llarg termini, seran les desigualtats. La covid, com totes les pandèmies en general, són un catalitzador de les diferències entre països i dins dels propis països. A Barcelona, per exemple, segons l'Agència de Salut Pública, la taxa d'incidència del virus és més alta a Nou Barris que en d'altres districtes. Als Estats Units, els afroamericans tenen cinc vegades més possibilitats de ser hospitalitzats per la covid que la població blanca. En resum, els més desfavorits sempre són els més afectats. I davant aquesta realitat, els sistemes públics, inclosos els de salut, haurien d'actuar en conseqüència, fer actuacions diferencials. Els governs europeus, malgrat la seva passivitat inicial, ara sembla que han entès que aquesta és una factura que han de mitigar i confio que els Fons de Recuperació serviran per això.

Això vol dir que salut i economia són dos conceptes que sempre han d'anar de la mà?

Exacte, i això vol dir que el conseller d'Economia, com la resta de consellers, també són consellers de Salut i que la consellera de Salut ha d'ajudar el conseller d'Economia. Això aquí ja es comença a entendre així, malgrat que després les prioritats són les prioritats.

En algun moment d'aquesta pandèmia, s'ha donat més importància a l'economia que a la salut?

No ho sé, però sí penso que hem tingut una visió de la salut molt centrada en la sanitat i en el curt termini. Ens hem fixat en la malaltia i en l'atenció individual i molt menys en el mig termini i en la prevenció. Això ha estat així aquí i a la majoria de països. Les polítiques públiques, també les sanitàries, generalment guiades pels cicles polítics, no es projecten pensant amb el futur i, de forma preocupant, tenen una visió molt poc comunitària i col·lectiva del problema. I, per tant, quan ha vingut una

circumstància –la pandèmia– que ha demanat tenir les capacitats de prevenció reforçades, no les hem tingut.

Si els problemes sanitaris són cada vegada més globals, fins a quin punt la sanitat també hauria de ser més global, més igualitària entre països, més cooperativa...?

Ara ja sembla una obvietat repetir certes frases, però és necessari recordar-les: els microbis no tenen fronteres. Però tampoc tenen fronteres altres problemes globals, com per exemple, la crisi climàtica. Això demostra que la unitat-país és insuficient per fer front als problemes globals, tant des del punt de vista preventiu com a nivell de resposta quan passa alguna cosa. En aquest moment, un repte com la crisi de la covid té dos tipus de resposta. Una de negacionista i involucionista, i fins i tot, lligada al nacionalisme pandèmic. Aquests

“Confio que al final d'aquesta pandèmia haurem entès que necessitem un nivell de governabilitat global que ultrapassi les fronteres. En aquest moment, però, la UE i els sistemes de salut no estan preparats per una mirada global”

La salut és un privilegi?

països aposten per combatre la covid fronteres endins. Seria el cas del Regne Unit respecte la vacuna, alguns països d'Europa de l'Est, els Estats Units o el Brasil.

I la resta de països com actuen. Quin és el segon tipus?

A l'altre costat de la moneda hi ha també molts països que han entès que la resposta a la pandèmia ha de ser de col·laboració, de cooperació i de multilateralisme. I això és complicat perquè la història de la sanitat sempre s'ha centrat en els estats, tan és així que la Unió Europea (UE) estableix que la sanitat encara és una competència dels països que la integren i els organismes transaccionals en aquest àmbit encara són molt febles. Per tant, confio que al final d'aquesta pandèmia –si no ens oblidem del coronavirus com ho hem fet de l'ebola, del zika o del sars, perquè la nostra memòria és molt curta– haguem entès que necessitem un nivell de governabilitat global que ultrapassi les fronteres. Però si he de ser realista, haig de dir que en aquest moment la UE i els sistemes de salut no estan gaire preparats per aquesta mirada global.

De fet ja anys que el planeta ens alerta. A Europa, per exemple, torna a haver-hi casos de malalties que havien estat eradicades.

Efectivament. I això vol dir que la cooperació intel·ligent no solament és una forma de solidaritat, sinó també una forma d'autoprotecció.

Amb la vacuna de la covid s'ha vist clarament que la salut dels ciutadans pot ser usada com una arma geopolítica.

I, precisament per això hauriem d'aconseguir que la sanitat fos una eina de diplomàcia, perquè el planeta se'ns fa petit, més vulnerable, més complex i les solucions han de ser compartides.

Quins valors haurien de sustentar la sanitat pública?

La sanitat no solament s'ha de veure com un element de protecció i prevenció de la salut, sinó sobretot com un element de lluita contra les desigualtats. Com deia abans, ara és un bon moment per reajustar el model vers una versió més comunitària, que posi més les persones al centre del sistema; més equitativa, que primi l'atenció primària i comunitària; i que tingui en compte l'esforç individual i col·lectiu dels professionals. I, com que treballo en una institució de recerca, que la investigació i el coneixement siguin també una eina perquè el sistema funcioni de la forma més eficient i efectiva possible. I, finalment, els valors del sistema de salut haurien de tenir una mirada global.

El sistema sanitari ideal és gratuït, equitatiu, universal... però quan els recursos són limitats, quines línies s'han de marcar? On destinem els recursos? Una part de la població s'ha de sacrificar?

Els recursos sempre són limitats. Quan tenim recursos també ens fem la mateixa

pregunta: a què i a on els destinem? Per això, segons la meua opinió, el debat central no és tant la reducció dels recursos, que evidentment també existeix, sinó on destinem aquests recursos. Personalment defenso un sistema de salut accessible, finançat amb impostos i, si algú es vol pagar alguna cosa més, que contracti una mútua. De fet, una mútua et pot donar més sensació de confort, però en cap cas, més bona salut.

Hi ha d'haver més debat entre ètica i salut pública?

Totalment. Debats com l'atenció sanitària a les residències de gent gran o les restriccions a la mobilitat posen sobre la taula quins han de ser avui els límits ètics. Per mi, a l'espera de poder entendre millor que ha pogut passar amb les persones més vulnerables, crec que aquestes situacions han estat un toc d'atenció respecte els nostres valors com a societat. Ara bé, penso que aquests debats no es poden abordar enmig del conflicte, en plena gestió de la pandèmia. Al mateix temps, i per destacar una cosa positiva de la situació, cal dir que col·lectivament, i sobretot les poblacions més sanes i menys vulnerables –especialment la gent jove–, també hem acceptat sacrificar alguns dels nostres drets i llibertats en favor de les persones més vulnerables. I això ens hauria de generar confiança i optimisme respecte el valor de la cohesió social, malgrat estigui permanentment qüestionat.

La salut és un privilegi?

ANDREU SEGURA

Metge i fundador de la Sociedad Española de Salud Pública y Administración Sanitaria

SANITAT, DRETS
I SALUT PÚBLICA

Em pregunten si la salut és un privilegi. Privilegi és, etimològicament, una llei particular, que afecta alguns territoris o persones, tot i que en vernacle ens referim a l'avantatge excepcional que gaudeix algú, ja sigui per concessió superior o per determinades circumstàncies pròpies. Estic doncs, temptat a contestar que no, perquè tot i acceptant que és un avantatge, no és excepcional. Tanmateix ho faig amb recança, perquè la salut no deixa de ser una percepció individual.

Les moltes definicions de salut formulades tampoc no ens ajuden gaire, atesa la seva diversitat. Quan entenem la salut només com la manca de malaltia potser era més fàcil de valorar-ho. No estar malalt era un privilegi? Per algunes persones malaltes potser sí. Però la definició de salut en positiu ens complica les coses. Les fa més riques i a la vegada més elusives.

Encara que alguna definició de salut resulta força fantàsica, com ara l'adoptada per la Organització Mundial de la Salut (OMS) el 1946 i que devem al professor de salut pública croat Andrija Stampar: "La salut és l'estat de perfecte benestar físic, psíquic i social i no solament la mera absència de malaltia o d'insània". Perfecte benestar evoca una sensació més aviat utòpica i en qualsevol cas transitòria. Tot i que cal reconèixer-li el mèrit de remarcar la dimensió social de la salut i en conseqüència de qui l'experimenta. Una dimensió indissoluble de la somàtica i de la mental en els éssers humans, socials per naturalesa biològica.

Potser la definició del Congrés de Metges i Biòlegs de Perpinyà (1976) sigui més poètica tot i que tampoc resulta massa operativa: "Salut és aquella manera de viure que és autònoma, solidària i joiosa".

Pel que fa a la naturalesa positiva de la salut, cal reconèixer que l'historiador Henry Sigerist ja la considerava "no només l'absència de malalties, sinó quelcom positiu, una actitud alegre envers la vida i una acceptació alegre de les responsabilitats que la vida posa sobre l'individu" (*Medicine and human welfare*. New Haven: Yale University, 1941). I uns anys després René Dubos en parlava com "la expressió del grau amb què les persones (i les comunitats) mantenen disponibles els recursos necessaris per satisfer les exigències del futur", que mai podria ser complet, per la qual cosa el mateix autor la defineix com "un estat físic i mental assenyadament lliure de dolor i d'incomoditat que ens permet funcionar raonablement allà on som" (*Mirage of health*. New York: Harper and Row, 1959).

I gaudir d'una bona salut és un dret?

Sovint pensem en la salut com un dret, la qual cosa implica, almenys en part, que no gaudir-ne sigui una injustícia. Una consideració si més no ambigua, perquè valorar-ne la seva pèrdua com una desgràcia o un infortuni no equival a suposar que sigui merescuda o immerescuda; i pensar la salut com un mereixement és propi de plantejaments i perspectives sobrenaturals. Almenys en referir-nos a una part dels problemes de salut. És clar que algunes malalties, moltes potser, afecten més freqüentment persones de col·lectius desfavorits que –en molts casos– mereixen molta menys atenció per part de l'assistència sanitària que si els afectats són dels grups socials més benestants. La qual cosa suggereix alguna mena d'injustícia, perquè ningú no és responsable d'haver nascut en un o altre grup o classe social. I encara més si es tracta de malalties que poden millorar amb l'atenció sanitària, la qual cosa no s'esdevé sempre. Cal, però, reconèixer que la salut de les persones –i encara més la de les col·lectivitats, atès que hi ha societats més o

La salut és un privilegi?

menys sanes i saludables– depèn en bona part de la qualitat de l'entorn; de la riquesa i la seva distribució; del nivell d'instrucció, etc. Factors que no són directament modificables pels individus, de forma que considerar la salut com una responsabilitat privada i excloure la sanitat de l'escrutini de la justícia, com fa per exemple, John Rawls, no és acceptable, almenys des de la mentalitat europea. I és precisament des de l'Europa del segle XVIII i del XIX que floreix aquest plantejament, molt propi de la salut pública, perquè els determinants col·lectius de la salut que són susceptibles de modificació –no fàcil, però sí possible– són els socials. Una dilatada tradició que té en l'obra de Johan Peter Frank (1745-1821) la seva primera formulació sistemàtica. La seva monumental *System Einer Vollständigen Medicinischen Polizey* que pot resumir-se en el lema: "La misèria del poble és la mare de totes les malalties".

Clar antecedent de l'higienisme que tanta influència va exercir en el naixement de la salut pública moderna. Amb un vessant ideològic associat al mercantilisme, interessat en el creixement demogràfic i econòmic representat per Edwin Chadwick, advocat i utilitarista i un altre més radical, preocupat per la justícia social i l'equitat, amb Rudolf Virchow al capdavant, més afí a les propostes de Friedrich Engels. Tant per als uns com per als altres el problema eren les miasmes, per a uns les emanacions pútrides i mòrbides de la brutícia i la misèria –física i moral– i per als altres les conseqüències de la injustícia social.

Si que és acceptable, però, reivindicar el dret a la salut, d'una manera similar al dret a la vida, prerrogativa que no implica immortalitat. Tot i que sembla menys ambigu reclamar el dret a la protecció de la vida o a la protecció de la salut. I per materialitzar aquest dret ens pot ser d'utilitat un sistema sanitari que ens assisteixi en les nostres vicissituds patològiques i, fins i tot, que ens proporcioni serveis preventius i consells saludables; activitats necessàries per controlar i alleujar algunes malalties o per conivir millor amb d'altres que són incurables. Fins i tot convindríem que ens és necessari –però no suficient– per mantenir i millorar la salut, en el sentit positiu del terme.

Les ciutats saludables

I com que no n'hi ha prou amb els sistemes sanitaris per promoure i mantenir la salut, ens cal una societat saludable. De fet un dels moviments impulsats per l'OMS a finals del passat segle fou el de les *Healthy Cities* (ciutats saludables) per recuperar i actualitzar la primitiva salut pública que va néixer amb les ciutats i, probablement, també amb l'ètica. Per tal de mantenir viable una concentració permanent de centenars o de milers d'individus cal l'abastiment d'aigua, magatzems on conservar aliments, l'evacuació de residus, espais per al lleure, etc., és a dir, un programa mínim de protecció i de promoció col·lectiva de la salut comunitària o pública. Però també és imprescindible que els costums i els comportaments dels residents permetin la convivència. I el cas és que costum en grec és *ethos* i en llatí *mores*, antecedents etimològics d'ètica i de moral.

I com que l'ètica ens parla de valors; d'allò que apreciem perquè ens dona una pauta per comportar-nos adequadament i, per tant, ens fa sentir-nos congruents amb l'entorn comunitari, potser en lloc de preguntar-nos en quins valors s'hauria de basar la sanitat, hauríem de preguntar-nos quins haurien de ser els valors comunitaris per a la sanitat. Una qüestió que convindria abordar col·lectivament, deliberant conjuntament els professionals i treballadors de la sanitat i la ciutadania. Confluència que podria catalitzar la salut pública, institució frontissa entre la sanitat i la societat. I sospesar plegats els avantatges i els inconvenients –entre d'altres– del paternalisme que sovint critiquem, a la vegada que ho pidolem, com ho fa palès la reacció davant la pandèmia. O dels altres valors que desitgem per a la sanitat com a institució: accessibilitat indiscriminada; atenció immediata... i per a les persones que s'hi dediquen compromís; sacrifici i bon tracte personal, entre altres.

Andreu Segura és metge fundador de la Sociedad Española de Epidemiología i de la Sociedad Española de Salud Pública y Administración Sanitaria

“Per una bona salut pública cal convivència, però també ‘ethos’ i en llatí ‘mores’, antecedents etimològics d'ètica i de moral”

La salut és un privilegi?

JAVIER PADILLA

Metge, membre del col·lectiu Silesia i autor del llibre *¿A quién vamos a dejar morir?*

EL DRET A LA SALUT I ALLÒ QUE LA COVID ENS DEIXA

De vegades, al llarg de la història, han estat les grans crisis les que han mostrat els problemes crònics de la societat que des de feia temps s'estaven arrossegant però que no s'havien evidenciat amb tota la seva cruïsa. En el cas del sistema sanitari públic, la crisi de la covid-19 ha impactat posant en evidència diversos aspectes rellevants, dels quals m'agradaria esmentar-ne tres: la interdependència com a valor de la salut pública, la universalitat com a únic marc possible i la fortalesa de les 'coses públiques' com a xarxa de seguretat.

En relació al primer punt, si alguna cosa ha deixat clara la pandèmia de la covid-19 és que ningú està fora de perill si no hi estem tots, fora de perill. És a dir, la salut no és una cosa que es conjugui només des del jo, sinó des del nosaltres. De quina manera les condicions de vida d'unes persones poden determinar com evoluciona la salut d'una altra persona de la societat amb les quals no té cap contacte és un aspecte que sempre ha estat present, però que ha pres especial rellevància en aquests mesos. L'exemple més clar d'això probablement hagi estat l'ús de les mascaretes, no utilitzades per protegir-nos a nosaltres mateixos sinó per protegir els altres del que un pogués transmetre.

En segon lloc, el marc de la cobertura sanitària universal sembla l'únic des del qual podem pensar situacions de vulnerabilitat després del marc de la pandèmia. Des de l'any 2012, amb l'aprovació del decret llei que va instaurar un marc de cobertura sanitària que exclouïa una part de la població resident a Espanya, especialment els migrants en situació d'irregularitat documental, múltiples organitzacions ciutadanes, professionals

i col·lectius de acadèmics han ressaltat que la cobertura sanitària universal és un valor per quatre motius fonamentals: I) per justícia social, atès que eleva l'assistència sanitària a la condició d'element central del dret a la salut, II) perquè els sistemes amb cobertura sanitària universal han mostrat aconseguir majors esperances de vida i menors taxes de mortalitat infantil, al mateix temps que hem pogut observar com excloure col·lectius concrets d'aquesta cobertura es tradueix en un nombre concret de morts (un estudi de la Universitat Pompeu Fabra calcula en setanta el nombre de migrants indocumentats que han mort anualment com a conseqüència directa de l'entrada en vigor de Reial decret llei 16/2012), III) perquè els sistemes de sanitat universal són més eficients i tenen una major capacitat per transformar la despesa sanitària (especialment la despesa sanitària pública) en un motor de desenvolupament econòmic i de sostenibilitat sanitària, la qual cosa demostra que els sistemes que són sostenibles ho són gràcies a ser universals, i no malgrat això, i IV) perquè la sanitat universal realment accessible és un element clau en la cohesió social, i la cohesió social és un factor promotor de la salut, no solament de la de les persones més desfavorides, sinó també d'aquelles que es troben en els segments més alts de renda dins d'una societat.

En tercer lloc, la pandèmia ha demostrat la necessitat d'enfortir allò que és públic per fer front a situacions imprevistes. Una concepció del que és públic que no assenyali només als elements de provisió de serveis públics (centres sanitaris o educatius, per exemple), sinó també a la necessitat d'incrementar la nostra autonomia i sobirania en la investigació i producció d'elements que puguin ajudar-nos a prendre decisions davant de situacions com la viscuda.

La salut és un privilegi?

El públic i l'universal serien, doncs, els elements que materialitzarien aquesta forta sensació d'interdependència que comentava anteriorment. Si aquests valors impregnessin la mirada del futur, es podria pensar de quina manera concebre el dret a la salut en l'era postpandèmica perquè no fos un privilegi i, a més, perquè pogués preparar-nos per donar resposta de la millor manera a situacions similars a la viscuda.

Reptes urgents

D'una banda, sembla clara la necessitat de blindar els serveis públics de salut, realitzant canvis importants en tres línies fonamentals: I) l'enfortiment d'allò que no veiem habitualment però que té un paper clau en el control de malalties, és a dir, la salut pública; els serveis de salut pública –i la salut pública en general– han d'ocupar un paper central en la nostra concepció dels serveis públics de salut, no pot ser que sigui el primer lloc on es va a l'hora de retallar la despesa pública quan l'economia es contrau, II) l'establiment del paper de l'Atenció Primària com la frontissa longitudinal del sistema, que acompanya la persona durant tota la seva vida, resol la gran majoria dels seus problemes de salut i, a més, té la capacitat per exercir de vincle entre els diferents agents de sistema sanitari ja sigui a nivell sociosanitari com hospitalari o amb la comunitat, i III) la flexibilització de les estructures hospitalàries rígides; durant la primera època de la pandèmia va ser necessari habilitar d'un dia per l'altre unitats normals d'hospitalització (o fins i tot gimnasos o biblioteques) com si fossin Unitats de Cures Intenses, a partir d'ara cal pensar les estructures hospitalàries com a elements flexibles que s'adaptin a diferents tipus de necessitats, però aquest pensament no pot quedar en l'arquitectònic sinó que ha de venir acompanyat d'un canvi de mentalitat dels treballadors i treballadores sanitaris

com a representants d'una polivalència que xoca de front amb les ànsies de ultraespecialització que en ocasions demanda la societat.

Salut i desigualtat

D'altra banda, el dret a la salut ha d'excedir el sanitari. Hem de pensar de quina manera actuar sobre uns determinants socials que fan que l'educació, el medi ambient, les polítiques de rendes o les relacions de poder que impregnen la societat, impactin sobre la salut generant importants desigualtats (que després es veuen amplificades en situacions com la pandèmia de la covid-19). L'accés a una assistència sanitària excel·lent no pot millorar la salut de la població si no s'acompanya de mesures que garanteixin que a la gent no li tallaran la llum si no pot pagar-la a l'hivern, de polítiques de rendes garantides que assegurin la subsistència o de polítiques mediambientals que intentin revertir la dinàmica de funcionament econòmic que ens aboca a una situació d'emergència climàtica.

La covid-19 ens ha assenyalat una pandèmia preexistent, la de la desigualtat, que ara se'ns fa presents mostrant-nos que la desigualtat no és només una cosa dels pobres, sinó una característica de les nostres societats que ens converteix a tots en més vulnerables i, a més, ens guia cap a models més injustos de societat. En termes de salut, la primera recepta perquè el dret a la salut en l'era postpandèmica sigui millor que el que model que teníem abans hauria de ser actuar sobre la desigualtat. De la mà de la interdependència, de les polítiques d'universalitat i de la centralitat de la cosa pública serà possible construir-lo.

Javier Padilla és metge, membre del col·lectiu Silesia i autor dels llibres *¿A quién vamos a dejar morir?* i *'Epidemiocracia'* (Editorial Capitan Swing)

La salut és un privilegi?

PERE IBERN

Investigador del Centre de Recerca en Economia i Salut (CRES)

MOMENTS DETERMINANTS EN LA POLÍTICA SANITÀRIA

La immediatesa i el dinamisme del món en què vivim ens porta massa sovint a considerar la política sanitària com el fruit d'una decisió puntual, d'una resposta a un problema o controvèrsia del moment. Pensem en polítics reactius i poc proactius, i massa sovint encertem. Ens cal una mirada més panoràmica per comprendre que darrera tota política sanitària cal trobar-hi uns valors socials que la fonamenten. És a dir, uns criteris sobre allò que considerem bo i just per a la societat. En ocasions es referiran als objectius o resultats finals i en d'altres als mitjans per assolir-los. Si bé la rellevància d'aquests criteris és determinant per als objectius, en relació als mitjans cal tenir present a més a més la seva efectivitat, i per tant un judici expert sobre allò que de veritat funciona.

L'objectiu final de tota política sanitària descansa sobre la millora de la salut poblacional, però alhora va més enllà; alguns hi podríem afegir el benestar com a concepte. La resposta dels governs per assolir-ho és diversa segons les prioritats que mostren. L'any 2006 la Unió Europea va considerar que els sistemes de salut són un pilar de la protecció social, de la cohesió i de la justícia social, i va assenyalar que la universalitat, l'accés a l'assistència de qualitat, l'equitat i la solidaritat són els valors europeus compartits. És en aquest marc i en el seu desenvolupament on es fonamenta la política sanitària.

L'adopció de decisions públiques en relació a aquests valors essencials requereix d'un consens polític. Pertoca al Parlament i al govern assenyalar què signifiquen exactament aquests valors compartits (objectiu) i quines decisions cal adoptar per assolir-los (mitjans). L'existència d'un consens social sobre aquestes qüestions esdevé una peça

clau de l'engranatge. Més enllà de l'acord polític parlamentari, cal que tots els actors que participen en el sistema de salut s'orientin cap a la mateixa direcció. I precisament un dels elements que es consideren factor d'èxit d'un sistema sanitari és el consens social. Ens cal, doncs, una política sanitària basada en el màxim consens possible per tal de tenir un sistema eficient i equitatiu que perduri.

Distingir aquells mitjans que poden ser efectius per assolir objectius d'eficiència i equitat d'aquells que no ho són, esdevé una prioritat. Disposar d'evidència per tal de contrastar aquelles decisions que produiran el millor resultat és crucial, però alhora complex. La complexitat prové de les singularitats i del context on es desenvolupa cada política. Allò que ha funcionat en un lloc i moment determinat, pot ser difícil de ser reproduït en un altre. Malgrat aquest atenuant, saber allò que funciona amb un criteri expert i objectiu ha d'ajudar a millorar les decisions. Molts informes d'experts sobre reforma sanitària han tractat d'adoptar aquesta perspectiva, si bé amb impacte força limitat. La falta d'aplicació del consell expert té a veure almenys amb les dificultats d'establir consensos amplis i la comprensió del procés polític.

Un intent de consens

La Comissió de Salut del Parlament de Catalunya va acordar el febrer de 2013 impulsar el treball per assolir un acord per a la salut a Catalunya en el marc d'un model propi. Aquest acord es va traduir en el Pacte Nacional de Salut on es van definir les bases del sistema sanitari català, estables i consensuades per tots els agents implicats. Dins la comissió de treball hi havia els representants dels diversos grups parlamentaris i els agents que formen part del Consell Català de la Salut. Els treballs de la comissió es van desenvolupar en vuit grans àmbits temàtics. Es

La salut és un privilegi?

va prendre com a referent els sis blocs inicials que segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS) han de constituir un sistema sanitari, i s'hi van afegir dos àmbits identificats com a claus pel sistema (la recerca i la innovació, i el compromís ciutadà). Els àmbits van ser doncs: finançament i cobertura, professionals, prestacions i catàleg de serveis, model de serveis, avaluació i transparència, recerca i innovació, compromís ciutadà i governança.

Entrar en el detall del contingut dels 83 acords va més enllà del que es pretén en aquest article; tant sols farà una breu referència als dos primers. En l'àmbit de finançament i cobertura s'assenyala amb claredat l'opció per un accés universal de la ciutadania al Sistema Nacional de Salut i alhora s'estableix un criteri de nivell de finançament públic en salut suficient i sostenible, que es relacioni amb el nivell de riquesa del país i que convergeixi amb la despesa de països amb Producte Interior Brut per càpita equivalent i sistema sanitari similar.

En l'àmbit dels professionals es considera que la planificació de necessitats de professionals, les competències i capacitats acreditades han de ser objecte de reconsideració atenent als canvis sociodemogràfics, econòmics i tecnològics. S'explicita l'èmfasi en el professionalisme com a criteri que guia la relació entre professionals amb la ciutadania, amb el sistema sanitari i els proveïdors, i la necessitat d'establir mecanismes per tal de fer efectiva la participació dels professionals en l'elaboració de polítiques i la gestió.

El procés per arribar a aquest conjunt d'acords va ser fruit d'una elevada participació. Diversos motius singulars van impedir que la totalitat dels representants confirmessin el seu acord al darrer moment. Va ser aprovat per tots els membres excepte partits a l'oposició i sindicats. Cal assenyalar que en l'elaboració del document hi van haver contribucions de tots, també d'entitats i grups polítics que van donar finalment el seu suport.

Política contra valors

En el moment actual cal fer èmfasi novament en aquest consens que desitja la ciutadania, i les bases perquè això sigui possible hi són, només cal teixir-les acuradament i amb generositat. On són les dificultats per avançar doncs? Des del meu punt de vista, la polarització política fa perdre el nord sobre quins són els valors autèntics de la política sanitària. Quan es discuteix sobre els valors sovint hi ha més acord que conflicte. En canvi, la perspectiva partidista sobre els mitjans i decisions per assolir els objectius finals de millora de la salut poblacional fa confondre (intencionadament) el que es pretén amb la forma d'assolir-ho. I, aleshores, entra en joc el tercer element, que és la necessitat d'eines i metodologies tècniques i expertes que en moltes ocasions obliguen a un esforç de comprensió major del que alguns acceptarien com a normal.

Novament el Parlament ha demanat ara un nou pacte nacional de salut, sense fer cap referència al que ja es

va fer. No som capaços ni d'aprendre del passat. El risc de confluïr en els mateixos paranyos és elevat i caldria un esforç seriós que permetés evitar-los. El moment en què es proposa tampoc ajuda; ens trobem a finals d'una legislatura i el començament d'una altra. El context de la pandèmia ha fet veure a molts les mancances que ja coneixíem i havíem explicat anteriorment. Ara bé, insistir en un pacte sense cap capacitat de disposar de nous mitjans i recursos diferents als actuals pot comportar clarament un nova paralisi de la política sanitària.

Només un canvi substancial mitjançant una sobirania fiscal permetrà apalancar un nou sistema de salut d'acord amb els valors, expectatives i nivell de desenvolupament econòmic de Catalunya.

Pere Ibern és professor de la Barcelona Graduate School of Economics i Investigador Principal del Centre de Recerca en Economia i Salut (CRES) de la Universitat Pompeu Fabra

“La polarització política fa perdre el nord respecte els valors de la sanitat. Quan es discuteix sobre els valors hi ha més acord que conflicte”

QÜESTIONS
ESSENCIALS

La separació de poders

Es parla de tres poders, teòricament separats, però cada vegada més intrusius: el legislatiu, l'executiu i el judicial.

Ignasi Llobera és doctor en Filosofia
Albert Botta és professor de Filosofia i Ètica

IGNASI LLOBERA

Separació de poders. Però de quins poders?

En el seu *Segon tractat sobre el govern civil* (1690, capítol XII), John Locke defensa la divisió del poder en: (1) el poder legislatiu (fer lleis); (2) el poder executiu (implementar les lleis); i (3) el poder federatiu (establir relacions internacionals). Segons Locke, una prova que són poders diferents és que el poder legislatiu es pot interrompre sense parar l'activitat de l'executiu ni del federatiu.

A casa nostra, es dissol el Parlament abans d'unes eleccions mentre el govern continua exercint les seves funcions. Tot i dividir els poders, Locke encara no els separa: dona preeminència al poder legislatiu i reconeix que l'executiu i el federatiu poden estar en mans de les mateixes persones.

Montesquieu sí que ha passat a la història com el pare de la separació de poders, que és una idea que ha tingut molta influència en les democràcies occidentals contemporànies. Seguint Locke, a *L'esperit de les lleis* (1748) Montesquieu hi diu que "tot home que té el poder està inclinat a abusar-ne [...] Perquè no es pugui abusar del poder, és necessari que, mitjançant la disposició de les coses, el poder aturi el poder" (Llibre XI, capítol IV). Segons Montesquieu, per tal de prevenir l'abús de poder, cal separar els poders en legislatiu, executiu i judicial. D'aquesta manera, els diferents poders es vigilaran i es controlaran mútuament. Així, uns poders aturaran els excessos dels altres i cap d'ells oprimirà els ciutadans.

Begoña Román, professora de Filosofia de la Universitat de Barcelona, proposa ampliar la separació de poders també al poder mediàtic i a l'econòmic; ja que aquests també corren el risc de voler controlar els altres poders i d'oprimir els ciutadans. I és justament per això que cal separar-los: perquè es vigilin els uns als altres, perquè cap d'ells oprimeixi la societat.

Quins poders hi ha a la nostra societat? Algun d'ells predomina sobre els altres? Algun oprimeix els ciutadans? Més enllà de la teoria, realment els poders estan separats?

"Begoña Román proposa ampliar la separació de poders també al mediàtic i a l'econòmic, ja que corren el risc de controlar els altres"

ALBERT BOTTA

Democràcia i equilibri de poders i contrapoders

El poder fa corrompre i el poder absolut fa corrompre absolutament. La perversitat de la concentració de poder s'evidencia tant en els populismes *trumpistaires* com en l'anàlisi neomarxista d'Ernesto Laclau i Chantal Mouffe sobre els populismes a Sud-Amèrica. És el mateix que ja va permetre al govern dels Trenta Tirants afinar el judici de Sòcrates per condemnar-lo (quan la democràcia de l'Atenes clàssica havia fet fallida). El poder absolut real, *l'obeir le roi sans penser* de l'absolutista Jacques-Bénigne Bossuet, té el seu final en la Il·lustració i la divisió/independència de poders de Locke i Montesquieu.

D'aleshores ençà és clàssic dividir el poder en executiu o acció de govern, legislatiu o parlament i judicial o administració de justícia. Rawls qualifica d'Estat decent el que té poders independents (i respecta els drets humans). Afegint-hi llibertats polítiques per a tothom s'assoleix l'Estat democràtic. Tanmateix, aquí s'alça l'advertiment de Michael Huemer (1): Com l'Estat pot controlar els poderosos, si els poderosos controlen l'Estat?

La vida democràtica a les societats avançades ha fet del periodisme un quart poder o contrapoder (perquè denuncia corrupcions, fons reservats, Watergates, afers *black...*). Per això el poder políticoeconòmic controla institucions (pensi's en l'administració de justícia) o té premsa oficial que calla/filtra el que calgui o fa *fake news*. La vertebració cívica i maduresa social de França ha fet aturar no fa gaire la proposta d'una llei mordassa anàloga a l'espanyola. Ben igual que en el *Black Lives Matter* nord-americà, la divulgació d'imatges del mal tracte a una persona francoafricana mostra que cal vigilar l'actuació policial.

Però calen uns mínims col·lectius d'educació cívica i consciència crítica per adonar-se que el poder s'ha de controlar dividint-lo i equilibrant-lo, i amb independència institucional. Per això Yascha Mounk diu a *El poble contra la democràcia* que el populisme és antidemocràtic.

"Cal educació i consciència crítica per adonar-se que el poder s'ha de controlar dividint-lo, equilibrant-lo i des de la independència"

SABONS, DETERGENTS
I PRODUCTES DE NETEJA

FET A MATARÓ DES DE 1889
LES MARQUES DE QUALITAT
AL SEU SERVEI

www.codina.es

FELIU
CORREDORIA
D'ASSEGURANCES

Assegurances
amb valor afegit

C/ del Parc, 46.
08302 Mataró
T. 937571739

www.assegurancesfeliu.cat

ELS VALORS DE LES RELIGIONS

‘Germans i germanes d’Amèrica!’

L’any 1893, Chicago va acollir el primer Parlament de les Religions del món. Més de cinc mil persones, entre elles destacats líders de les principals creences – algunes pràcticament desconegudes per Occident –, van assistir a aquella cita.

REDACCIÓ

“**G**ermanes i germans d’Amèrica!”. Amb aquestes paraules, l’11 de setembre del 1893, el monjo hindú Swami Vivekananda, es presentava davant dels cinc mil delegats reunits al primer Parlament de les Religions que se celebrava a la ciutat de Chicago (Estats Units). La salutació va ser rebuda amb una ovació de més de dos minuts, ja que amb ella introduïda l’hinduisme a Amèrica.

El Parlament de les Religions es va celebrar en el marc del World Columbian Exposition, una mostra mundial que aquells dies tenia lloc a la Ciutat del Vent i el seu promotor va ser l’advocat, jutge, professor i membre de la Nova Església de Jerusalem, Charles Carroll Bonney (1831-1903).

Per primera vegada religions d’arreu es reunien per compartir creences i visions del món. Hi havia representants del

confusionisme, l’hinduisme, el taoisme, el jainisme, el zoroastrisme, el sintoisme, el judaisme, el cristianisme i l’islam. I, fins i tot, en aquella primera trobada interreligiosa mundial també hi van ser presents nous moviments que aleshores començaven a créixer amb força, com l’espiritisme o religions molt noves per Occident, com la fe bahá’í. En canvi altres religions, com l’Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies, religions natives americanes o els sikhs no van ser convidades.

Malgrat l’èxit d’aquest primer congrés, fins el 1988 no es va formar el Consell del Parlament Mundial de Religions ni es va preparar el congrés del 1993. Va caldre un segle perquè arribés un segon parlament! Aquest segon simposi també es va celebrar a Chicago, hi van participar unes vuit mil persones arribades de tot el món i d’una gran varietat de religions, abandonant un missatge de tolerància, pau i convivència respectuosa.

I DESPRÉS DEL PRIMER...

En el segle XX i XXI s’han celebrat diversos Parlaments de les Religions: Ciutat del Cap, Sud-Àfrica, 1999 (aquest es va enfocar en la lluita contra la Sida); Barcelona, 2004 (es va celebrar dins del Fòrum Universal de les Cultures i hi van participar vuit mil persones); Monterrey, Mèxic, 2007; i Melbourne, Austràlia, 2009, el qual es va enfocar cap a la consciència ambiental i l’escalfament global. En aquesta ocasió, a més, la religió aborígen australiana va exercir com a religió amfitriona.

HISTÒRIES DE PAU

Martí Olivella i NOVACT

L’Institut Internacional de Noviolència Activa (NOVACT) celebra vint anys, un bon moment per homenatjar Martí Olivella, un dels referents catalans de la noviolència.

XAVIER GARÍ DE BARBARÀ

Xavier Garí de Barbarà és doctor en Història i professor de la UIC

Martí Olivella i Solé és un dels referents catalans més notables compromès amb la noviolència i la incidència en la transformació política i social. Nascut a Barcelona l’any 1955, és un dels grans hereus de Lluís M. Xirinacs i un apassionat de Gandhi i de Luther King. Podem considerar-lo un dels impulsors del moviment pacifista a Catalunya a partir de la dècada dels setanta. Va iniciar la seva trajectòria com a objector de consciència al Servei Militar en l’Espanya franquista i postfranquista seguint les passes del primer objector de consciència noviolent espanyol: Pepe Beunza. Es llicencià en Ciències de la Comunicació i una de les seves primeres contribucions fou la de coordinador del Centre d’Estudis Joan Bardina, associació creada el 1984 per Agustí Calaux i Lluís M. Xirinacs, que tenia com a objectiu dissenyar models de solidaritat i convivència humana, tot promovent propostes de

models de societat alternatius. Als anys noranta va fundar EcoConcern-Innovació Social, des d’on va crear propostes socialment innovadores i va ajudar a teixir models de societat alternatius.

En el tombant de segle, creà NOVACT Centre per a la Innovació Social, que recollia part de la tasca duta a terme per Olivella i els seus col·laboradors durant tres dècades i en tres objectius: alternatives a la globalització neoliberal per generar altres models socioeconòmics, Cultura de Pau per reduir les causes i els efectes de la violència i la guerra i metodologies i serveis participatius per implicar la ciutadania en les innovacions. En aquesta fase, es va comprometre en projectes pacifistes i noviolents a Palestina, l’Iraq i Síria, i va crear metodologies i serveis participatius com les Agendes 21 de Barcelona, el Fòrum de les Cultures Barcelona 2004 o el projecte Delibera. A la segona dècada del segle XXI NOVACT va centrar-se en la Construcció de Pau i la Noviolència Activa i va convertir-se en l’Institut Internacional de Noviolència Activa (NOVACT).

Olivella és admirat per la seva capacitat d’escolta, d’empenta incansable i d’integrar persones. NOVACT segueix exercint avui una implicació rigorosa en moviments socials de diversos països i empeny la formació de líders noviolents i contribueix acadèmicament a la formació en transformació social i noviolència. Cal felicitar NOVACT en el seu vintè aniversari.

EL CONTE

SALVADOR RIERA

Il·lustrat per

BLANCA GIMENO

Les muses del poeta

El poeta no encertava a començar el poema. Sabia què volia expressar i li rondaven pel cap un parell de metàfores adequades però era incapaç d'escriure el primer vers. Tot just acabava de tombar la seixantena i mantenia —o, almenys, així ho creia— les capacitats intel·lectuals i de composició poètica que li havien donat un cert nom. L'intrús impertinent —una malaltia degenerativa sense afectacions cognitives— que el burxava a diari li estava concedint la treva matinal habitual gràcies a la medicació que es prenia. Tentinejava al caminar però seguia tenint el cap clar.

S'havia abillat amb el xandall de rus que l'abrigava sense engavanyar, calçat amb les seves plantofes preferides, cobert la calba amb una gorra Gatsby Stenson i posat les ulleres de disseny Ray-Ban que s'havia comprat feia poc. Tothom les trobava molt carrinclones menys ell, que les trobava sublimes.

Es trobava instal·lat a la seva zona de confort: l'estudi amb l'ampli finestral que donava al carrer; la calefacció posada a uns confortables 22 graus; un té negre Earl Grey al costat; l'ordinador engegat; els auriculars posats escoltant *Rhapsody in Blue* d'en George Gershwin —com gaudia d'aquesta peça!— i estava assegut a la seva cadira ergonòmica. Un entorn perfecte que sempre li havia donat bons resultats.

Però aquell dia no hi havia manera: tot el que teclejava ho acabava esborrant, o bé perquè no li feia el pes o bé perquè el resultat era una rima fàcil absolutament lamentable. Desesperat, es va tombar cap a la biblioteca a la recerca d'algun llibre, d'algun poeta reconegut, que la seva lectura li fes brollar la inspiració.

Dempeus, va recórrer la prestatgeria amb la mirada, a poc a poc, cercant aquella espurna que fos el detonant que esberlés la seva sequera creativa. Tots els llibres li

sonaven a ja llegits, no trobava res de nou que l'inspirés. Avui tot semblava indicar que es quedaria orfe d'inspiració i no escriuria ni un borrall. Per no rebre, no rebria ni la fiblada de dolor que li enviava l'intrús cada dia, sistemàticament, a mig matí.

No es volia rendir tan fàcilment i va optar per una decisió dràstica: si avui la poesia no l'inspirava, ell abandonaria avui la poesia. Llegiria llibres tècnics com feia quan estudiava enginyeria! Aquests llibres els tenia al pis de dalt, al traster. Decidit, hi va pujar.

—Renoï, feia temps que no venia per aquí!— es va dir, en veu baixa. Va agafar un tamboret i va obrir la porta de l'armari de dalt de tot on hi guardava els apunts i els llibres de l'època d'estudiant. La primera conclusió a la qual va arribar va ser que hi hauria de passar un drap més sovint: tot estava cobert amb una fina capa blanquinosa.

Va començar a maniobrar amb les mans per dins del prestatge amb molta cura per tal d'evitar que el fràgil equilibri que es mantenia entre l'aire i la pols no es trenqués a favor d'aquesta darrera. Anava resseguint, un a un, els llocs dels llibres allà *entatxonats* fins que en va fixar en un que li va encendre una llumeta interior: es tractava de *Història del temps* de Stephen W. Hawking, un llibre que ell adorava però que no havia pogut acabar mai de llegir; a partir de mig llibre ja no entenia cap dels conceptes que s'hi explicaven. El va treure amb delicadesa, va retirar-ne la pols amb un drap i va començar a rellegir aquella magistral introducció del prestigiós científic Carl Sagan: "Passem per la vida sense entendre gairebé res del món..."

Ell seguia sense entendre quasi res del món que l'envoltava, encara menys de l'intrús que el maltractava, però sí que estava notant com les muses volien tornar. Va tancar el traster, va baixar al seu pis amb el llibre a la ma, va seure de nou davant de l'ordinador i va escriure un nou poema d'una sola tirada.

IMATGE EN CREIXEMENT

“Sense visites,
sense gent.
sense esperes,
amb silenci...
però amb tota
l’esperança
i confiant...
sempre confiant”

Miquel Lleixà

El fotògraf Miquel Lleixà publica cada dia al seu compte d'Instagram una instantània on introdueix reflexions adreçades al creixement personal.

**ARA QUE EL CAMÍ
FA PUJADA RESPIRA,
REVISA,
RETROBA,
RENOVA,
REVIU,
REAFIRMA'T,
REVISTA**

L'APPEC representa les editorials de revistes i mitjans digitals en llengua catalana.

Més de 200 capçaleres de 30 temàtiques diferents.

www.iquiosc.cat

Amb el suport de
 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

